Siyah Madonna

Doris Lessing

İngilizce'den çeviren: Aslı Biçen

AYRINTI

DORIS LESSING

1919 İran doğumlu. 1924 1949 arası Güney Rodezya'da bir çiftlikte, daha sonra da İngiltere'de yaşadı.
Roman, öykü, deneme ve oyun yazarı: Aynı zamanda gazetecilik yaptı, gezi notlan yazdı.
Çağdaş romancıların en güçlülerinden sayılan Lessing, yapıtlarında, yirminci yüzyılın en önemli düşünce akımlarını ve toplumsal konularını, -ırkçılık, komünizm, feminizm, psikoloji, mistisizm- irdelemiştir. Yapıtlarındaki ortak özellik, bireyin, düşünce şartlanmasını alt etmesinin ve ruhsal / duygusal bütünlüğe ulaşmasının bir yolu olarak temel inanç ve varsayımlara karşı çıkması gerektiğini savunmasıdır.
1950'de yayımlanan ilk romanı **The Grass Is Singing**'le (Türkü Söylüyor Otlar) büyük başarı kazandı. Yapıtta, Rodezya'daki ırk ayrımına karşı çıkıyordu. Yeniden bu ülkeye gittiğinde hiçbir şeyin değişmediğini gördü. **Going Home** ("Eve Gidiş") bu duruma tepkisinin bir ürünüdür. Uzun yıllar sosyalist siyasal eylemlere katıldı. **Children of Violence** ("Şiddet Çocukları"") adını verdiği dizisinde yüzyılın bireyin karşısına çıkardığı sorunlara çözüm arayışı göze çarpar. Lessing II. Dünya Savaşı sonrasında, özellikle gençle n siyasal konulara ilgisizliği, kadınların bağımsızlığı gibi konuları gerek bu dizide, gerek öteki yapıtlarında işlemiştir. Dizinin son kitabında, gizemcilik ve bilim kurgu karışımı bir yaklaşıma yönelmiş, bunu sonraki yapıtlarında da sürdürmüştür. Kimi yapıtları filme alınan Lessing, 1982'de Shakespeare Ödülü'nü kazanmıştır.

BAŞLICA YAPITLARI: Roman: The Grass is Singing, 1950, (Türkü Söylüyor Otlar, Can Yayınları, 1983); **Children of Violonce,** 1952-1969, ("Şiddet Çocukları"); **Going Home,** 1957, ("Eve Gidiş"); **The Golden Notebook,** 1962, ("Altın Defter"). **The Fifth Child** (Beşinci Cocuk, 1990, Çev: Nihal Yeğinobalı, Afa Yayınları)**Öykü: Five,** 1953, ("Beş"); **Collected Stories I: To Room Nineteen,** 1978, ("Toplu Öyküler I: On Dokuz No'lu Odaya"); **The Sentimental Agents in Volyen Empire,** 1983; **The Habit of loving**, 1957 (Sevme Alışkanlığı, 1990, Çev: Aslı Biçen, Mitos Yayıncılık); **African Stories,** 1964 (Afrika Öyküleri, 1985, Çev: Yasemin Alptekin, Kaynak Yayınları)

AYRINTI: 37
Edebiyat dizisi: 14

SİYAH MADONNA
Doris Lessing

İngilizce'den çeviren
Aslı Biçen

Kitabın özgün adı
The Black Madonna

Bu kitap Grafton Books'un
1988 basımından çevrilmiştir.

Kapak illüstrasyonu
Floyd Sowell

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Ofset baskıya hazırlık
Renk Yapımevi, Başmusahip Sk. 3/3
Cağaloğlu - İstanbul Tel: 526 91 69

ISBN 975-539-001-4

Baskı
Renk Basımevi

Birinci basım
Mayıs 1991

AYRINTI
Yayınevi
Başmusahip Sk. 3/4 Cağaloğlu - İstanbul Tel: 511 70 09 Fax: 522 83 97

Doris Lessing

SİYAH MADONNA

E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞKLAR
Milan Kundera/9. basım

KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ
Peter Handke/2. basım

YÜZBAŞI VE KADINLAR TABURU
Mario Vargas Llosa/3. basım

BİZ
Yevgeni Zamyatin

KESİK BİR BAŞ
İris Murdoch/2. basım

YENİ TANRILAR
Alberto Vasquez-Figueroa

İNFAZA ÇAĞRI
Vladimir Nabokov

EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM
Woody Allen/4. basım

ÇALI HOROZU
Michel Tournier

BANYO
Jean Philippe Toussaint

BALKON
Jean Genet

GÜNEŞ İMPARATORLUĞU
J.G. Ballard

BEYAZ ZENCİLER
Ingvar Ambjørnsen

SİYAH MADONNA
Doris Lessing

KAPANDA ÜÇ KAPLAN
C. Cabrera Infante

ANARŞİNİN KISA SÜRMÜŞ YAZI
Buenaventura Durruti'nin Yaşamı ve Ölümü
Hans Magnus Enzensberger

ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN
Marge Piercy

FOTOĞRAF MAKİNESİ
Jean-Philippe Toussaint

VEDA YEMEĞİ
Michel Tournier

MİNYATÜR DEVRİM: SCHWARZENBERG
Stefan Heym

İÇİNDEKİLER

SİYAH MADONNA 7
IVIR ZIVIR KUTUSU 24
DOMUZ 32
HAİNLER 40
YAŞLI ŞEF M
SHLANGA 50
PLATODA GÜNDOĞUMU 64
BÜYÜLER SATILIK DEĞİL 73

SİYAH MADONNA

Değil sanat, zanaatların bile geliştiği söylenemeyecek bazı ülkeler vardır. Bunun neden böyle olduğunu açıklamak zor, yine de hepimiz bu konuda teoriler öne sürebiliriz tabii ki. Çünkü bazen, yaşamı taçlandırdığını ve haklı gösterdiğini düşündüğümüz o balıçeler dolusu çiçekleri bize yollayan sadece kupkuru bir topraktır ve işte Zambezi toprağının neden bu denli gönülsüz bitkiler yetiştirdiğini açıklamayı zorlaştıran da bu gerçektir.

Zambezi her türlü incelik ve duyarlılığı hor gören, sert, güneşte kavrulmuş, mutlakçı, eril bir ülkedir; yine de, her ne kadar acemice de olsa, bu özelliklere sahip olduğu halde sanat üretebilmiş eyaletler yok değildir. Zambezi, dünyanın diğer bölümlerinde uzun süredir kendiliğinden kabul edilen, özgürlük, kardeşlik ve benzeri düşüncelere, en hafif deyişiyle, pek de ta-

raftar değildir. Yine de hâlâ, çok fazla çalışan bir çoğunluk tarafından boş zamanları garantilenen bir azınlık olmadan sanatın mümkün olamayacağını düşünmekte ısrar edenler var aralarında, ki bunların bir kısmı da en yüce gönüllüleri. Ve Zambezi'deki rahat azınlığın bir eksiği varsa, o da boş zaman değil.

Zambezi-ama bu kadarı yeter; kendimize ve bilimsel doğruluğa duyduğumuz saygı adına hemen sonuç çıkarmaktan kaçınmalıyız. Hele Zambezililerin bir sanatçı ortaya çıktığında gösterdikleri o neredeyse arzu dolu saygıyı hatırlayınca.

Mesela Michele'i ele alalım.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, İtalya'nın bir çeşit fahri müttefik yapıldığı zamanlarda esir kampından çıkmıştı. Bu, otoriteler için acılı bir dönem olmuştu; çünkü öngörülen belli standartlara göre davranmak zorunda oldukları binlerce savaş esirinden sorumlu olmak bir şeydi, ertesi gün aynı binlerin uluslararası bir el çabukluğuyla silah arkadaşlarına dönüştüğünü görmek başka bir şey. Bu binlerin bir kısmı kamplarda kalmayı sürdürdü; oralarda en azından doyuruluyor ve barınıyorlardı. Diğerlerinin de pek azı çiftliklere girebildi; çünkü çiftçilerin de yapacak pek fazla işi olmadığından, kendileri gibi beyaz olan işçilere ne yaptıracaklarını bilemiyorlardı: Zambezi'de böylesi bir şeye daha önce hiç rastlanmamıştı. Bazıları, onları üye olarak kabul etmedikleri gibi çalışmalarına da razı olmayan sendikaları kollayarak, kasabalar civarında, tek tük çıkan işleri yapıyorlardı.

Bu adamların işi zor, çok zordu, ama neyse ki bu durum uzun sürmedi, çünkü çok geçmeden savaş bitti ve evlerine döndüler.

Belirtildiği gibi otoritelerin de işi zordu; bu yüzden de durumdan olabildiğince yararlanmaya pek hevesliydiler; ve Michele de şüphesiz yararlanabilecekleri biriydi.

Yeteneği henüz bir savaş esiriyken ortaya çıkmıştı. Kampta bir kilise yapılmış ve içini Michele süslemişti. Esir kampındaki o küçük teneke çatılı kilise, bağbozumunda üzüm toplayan yağız köylüleri, dans eden güzel İtalyan kızlarını, tombul kara gözlü çocukları gösteren fresklerle kaplı kireç duvarlarıyla bir sergi salonu haline gelmişti. İtalyan yaşamından kalabalık sahneler arasında Meryem ve çocuğu görünüyordu, gülümseyen iyilikçi yüz-

leriyle, rahatça insanların arasında dolaşmaktan mutlu.

Kampa girebilmek için yetkililere rüşvet veren kültür düşkünü kadınlar, "Zavallıcık, kimbilir evini nasıl da özlüyor" derlerdi. Ve sanatçıya biraz para bırakabilmek için yalvarırlardı. Bazıları içerliyorlardı. Ne de olsa o, adalet ve demokrasiye karşı savaşırken yakalanmış bir esirdi, hem protesto etmeye ne hakkı vardı? Çünkü bütün o resimlerin bir tür protesto olduğunu hissediyorlardı. Zambezi'nin başkenti ve kalbinin attığı yer olan Westonville'in İtalya'dan ne eksiği vardı? Burada da gün ışığı, dağlar, tombul bebekler ve güzel kızlar yok muydu? Üzüm olmasa bile, en azından bol bol portakal, limon ve çiçek yetiştirmiyor muyduk?

İnsanlar allak bullaktı; özlemin çaresizliği o basit kilisenin kireç duvarlarından fışkırıyor ve herkesi o anki haline göre etkiliyordu.

Ama Michele serbest kaldıktan sonra da yeteneği hatırlandı. Ondan "Şu İtalyan sanatçı" diye söz ediyorlardı. Aslında duvarcıydı. Ve o fresklerin erdemleri pekâlâ da abartılmış olabilirdi. Duvarlara resim yapmanın daha yaygın olduğu bir ülkede belki de tamamen küçümseneceklerdi.

Resimleri görmeye gelen kadınlardan biri, çocuklarının resmini yapmasını istemek için arabasıyla kampa daldığında Michele, ilk başta bunu yapabilecek nitelikte olmadığını söyledi. Ama sonunda razı oldu. Kasabada bir oda kiraladı ve çocukların hoş kopyalarını yaptı. Sonra bu hanımın bir sürü arkadaşının, çocuklarının resimlerini yaptı. Her seferinde on şilin alıyordu. Sonra kadınlardan biri kendi portresini yaptırmak istedi. Bunun için on pound istedi; yapmak bir ayını aldı. Kadın başta tereddüt etti, ama sonunda parayı verdi.

Ve işi bitince Michele bir arkadaşıyla birlikte odasına kapandı ve Cape'ten gelen kırmızı şarabı içip evden konuşarak orada öylece oturdu. Para dayandığı sürece kimse onu başka portre yapmaya ikna edemedi.

Hanımlar emeğin saygınlığı hakkında bayağı çene yordular, bu konuda iyice uzmanlaşmışlardı; öyle ki neredeyse beyaz bir

adamı, emeğin saygınlığını anlamayan bir kaffirle* karşılaştırabilecek kadar ileri gidebileceklerini hissediyordu insan.

Onda minnettarlık duygusunun olmadığına karar vermişlerdi. Hanımlardan birisi izini takip etmiş, onu elinde bir şişe şarapla ağaç altında bir kamp yatağında yatarken bulmuş ve büyük bir hışımla ona Mussolini'nin barbarlığından ve İtalyan ruhundaki sorumsuzluktan söz etmiş. Sonra Michele'den hemen yeni gece elbisesi içinde bir resmini yapmasını istemiş. Michele bunu kabul etmemiş ve kadın büyük bir kızgınlık içinde eve dönmüş.

Rastlantı bu ya, kadın o sıralarda sivil halk yararına temsili bir gece tatbikatı ya da gösteri düzenlemekle görevlendirilmiş bir generalin ya da onun gibi birinin, çok önemli hemşerilerimizden birinin karısıydı. Bütün Westonville haftalardır bu gösteriyi konuşuyordu. Hepimiz danslardan, maskeli balolardan, fuarlardan, piyangolardan ve diğer yardım eğlencelerinden ölesiye sıkılmıştık. Bazıları özgürlük için ölürken, diğerlerinin özgürlük için dans ettiğini söylemek pek de fazlaya kaçmak olmazdı herhalde. Her şeyin sonu geliyor. Buna rağmen sonunda savaş bittiğinde ve ülkeye yerleşmiş olan binlerce birlik için geri dönme zamanı geldiğinde -kısacası, kendimizi eğlendirmek görev olmaktan çıktığında- bir sürü kişinin artık yaşam eskisi gibi olmayacak diye sızlandığını duyduk.

Bu arada gece tatbikatı bizim için hoş bir değişiklik olacaktı. Bu düşünceyi ortaya atmış olan askeri görevliler olaya bu açıdan yaklaşmıyorlardı. Savaşın gerçekte nasıl bir şey olduğunu göstererek disiplin duygusunu arttırmayı düşünüyorlardı. Gazete başlıkları savaşı anlamak için yeterli değildi. Ve bu hizmeti ayağımıza getirmek için, gözlerimizin önünde bir köyü mermi ateşiyle yerle bir etmeyi planlıyorlardı.

Önce, köyün yapılması gerekiyordu.

Öyle görünüyordu ki general ve emrindekiler, etraflarında tahta ve çivi taşıyarak koşuşan yığınla Afrikalı işçiyle köye benzer bir şey yapmaya uğraşarak yakıcı güneş altında bütün bir gün

---

* Kaffir: Afrikalı zenci (aşağılayıcı bir anlamı var.) (Ç.n.)

temsili tatbikat sahasında dikilmişlerdi. Yerle bir edebilmek için önce doğru dürüst bir köy yapmaları gerektiği ortaya çıkmıştı ve bu iş bütün eğlence için ayrılan paradan daha fazlasını gerektiriyordu. General eve kötü bir halde döndü ve karısı onlara gerekenin bir sanatçı olduğunu söyledi, Michele'e ihtiyaçları vardı. Bunu Michele'e iyilik yapmak istediği için söylememişti; yapılması gereken işler varken onun yatıp şarkı söylediği düşüncesine katlanamıyordu. Kocası küçük bir makarnacıdan yardım istemektense öleceğini söylediğinde aracılık yapmayı reddetti. Sorunu kendi yöntemleriyle çözdü: Yüzbaşı Stocker diye birisi onu getirmeye yollandı.

Yüzbaşı, Michele'i aynı ağacın altındaki aynı kamp yatağında, paçaları kıvrılmış pantolonu, yakasız gömleği içinde, tıraşsız, yanında, yerde duran bir şişe şarapla hafif sarhoş olmuş bir halde buldu. O kadar vahşi, o kadar hüzünlü bir hava söylüyordu ki Yüzbaşı ne yapacağını bilemedi. Kötü şöhretli bu adamın on adım ilerisinde durdu ve durumunun ne kadar aşağılayıcı olduğunu düşündü. Bir yıl önce bu adam görüldüğünde vurulacak ölümcül bir düşmandı. Altı ay önce bir düşman esiriydi. Şimdi dizlerini yukarı kaldırmış, bir zamanlar askeri olduğu belli olan buruşuk gömleği içinde oturuyordu. Yüzbaşı için bu durum, Michele'in kalkıp onu coşkuyla selamlaması isteği içinde billurlaştı.

"Piselli!" dedi sertçe.

Michele kafasını çevirdi ve Yüzbaşı'ya yatay pozisyondan baktı. "Günaydın" dedi nezaketle.

"İsteniyorsun" dedi Yüzbaşı.

"Kim tarafından?" dedi Michele. Oturdu, tombulca, zeytuni tenli küçük bir adam. Gözlerinden küskünlük okunuyordu.

"Yetkililer."

"Savaş mı bitti?"

Zaten kaskatı ve tertemiz hâkisi içinde pırıl pırıl olan Yüzbaşı kaşlarını çatarak kafasını geri, çenesini dışarı itti. İri yarı, sarışın bir adamdı ve derisi, görülebildiği yerlerde tuğla kırmızısıydı. Gözleri küçük, mavi ve kızgındı. İnce sarı tüylerle kaplı olan elleri, iki yanında yumruk yapılmıştı. Sonra Michele'in gözle-

rindeki hayal kırıklığını gördü ve yumrukları çözüldü. "Hayır, bitmedi" dedi. "Yardımın isteniyor."

"Savaş için mi?"

"Tatbikat için. Sanırım sen de Almanların yenilmesini istiyorsun."

Michele Yüzbaşı'ya baktı. Küçük kara gözlü zanaatkâr, soğuk mavi gözlü, dar ağızlı, tüyle kaplı bifteğe benzer elleri olan bu kocaman sarışın subaya baktı. Baktı ve "Ben savaşın bitmesini istiyorum" dedi.

"Yani?" dedi Yüzbaşı dişlerinin arasından.

"Ücret?" dedi Michele.

"Ödenecek."

Michele ayağa kalktı. Şişeyi güneşe doğru kaldırdı, sonra bir yudum aldı. Ağzını şarapla çalkaladı ve tükürdü. Sonra geri kalanı yere döktü, kızıl toprakta kabarcıklı mor bir leke oluştu.

"Hazırım" dedi. Sonra Yüzbaşı'yla birlikte bekleyen kamyona giderek Yüzbaşı'nın beklentisinin aksine kamyonun arkasına değil, öne, şoförün yanına oturdu. Temsili tatbikat alanına geldiklerinde, subayların, Yüzbaşı'nın, Michele ve köyden kişisel olarak sorumlu olduğunu belirten bir mesaj bırakmış olduklarını gördüler. Aynı zamanda emirleri bekleyerek otların üzerinde oturan yüz kadar işçiden de.

Yüzbaşı ne istendiğini anlattı. Michele başını salladı. Sonra elini Afrikalılara doğru salladı. "Bunları istemiyorum" dedi.

"Kendi başına mı yapacaksın bütün köyü?"

"Evet."

"Hiç yardım almadan mı?"

Michele ilk kez gülümsedi. "Ben yapacağım."

Yüzbaşı duraksadı. Prensipte beyazların ağır el işleri yapmasına karşıydı. "Altı tanesini ağır işleri yapmak için tutacağım" dedi.

Michele omuzlarını silkti; ve Yüzbaşı gidip altı tanesi dışında bütün Afrikalıları işten çıkardı. Onlarla birlikte Michele'in yanına geldi.

"Sıcak" dedi Michele.

"Yaa, çok" dedi Yüzbaşı. Temsili tatbikat alanının ortasında

duruyorlardı. Çevresinde ağaçlar, otlar, gölge körfezleri vardı. Burada ise, aşağıdan esen sıcak rüzgârda sürüklenip yükselen kırmızımsı tozdan başka hiçbir şey.

"Susadım" dedi Michele. Sırıttı. Yüzbaşı kaskatı dudaklarının, elinde olmaksızın, yanıt vermek için gevşediğini hissetti. İki çift göz karşılaştı. Bu, karşılıklı bir anlayış anıydı. Çünkü Yüzbaşı, küçük İtalyanı birden bir insan olarak görmeye başlamıştı. "Ben ayarlarım" dedi ve kasabaya gitti. O, ilgililere durumu anlatıp formları doldurana ve bazı şeyleri ayarlayana kadar akşam üzeri olmuştu. Bir kasa Cape konyağıyla geri döndüğünde Michele ve altı siyah adamı bir ağacın altında otururken buldu. Michele onlara bir İtalyan şarkısı söylüyordu ve onlar da eşlik ediyorlardı. Bu sahne Yüzbaşı'yı bir mide bulantısı krizi gibi etkiledi. Yanlarına gidince Afrikalılar hazırola geçtiler. Michele oturmaya devam etti.

"İşi tek başına yapacağını söylemiştin değil mi?"

"Evet, öyle dedim."

Yüzbaşı Afrikalıları işten çıkardı. Onlara el sallayan Michele'e dostça bakarak ayrıldılar. Kaptan sinirden biftek kırmızısı olmuştu. "Hâlâ başlamadın mı?"

"Ne kadar zamanım var?"

"Üç hafta."

"Öyleyse bol bol zaman var" dedi Michele Yüzbaşı'nın elindeki konyak şişesine bakarak. Öteki elinde iki bardak vardı. "Akşam oldu" dedi Michele. Yüzbaşı bir an kaşları çatık durdu. Sonra çimlere oturdu ve iki bardağa konyak doldurdu.

"Ciao" dedi Michele.

"Şerefe" dedi Yüzbaşı. Üç hafta diye düşünüyordu. Şu kahrolası küçük İtalyanla üç hafta! Bardağını boşalttı, yeniden doldurdu ve çimenlerin üzerine koydu. Çimenler serin ve yumuşaktı. Yakınlarda bir yerde bir ağaç çiçek açıyordu, sıcak koku dalgaları geliyordu esintiyle.

"Burası çok güzel" dedi Michele. "Birlikte iyi vakit geçireceğiz. Savaşta bile mutluluk veren anlar oluyor. Ve dostça anlar. Savaşın bitmesine içiyorum."

Ertesi gün Yüzbaşı ancak öğle vaktinden sonra temsili tatbi-

kat sahasına gelebildi. Michele'i elinde bir şişeyle ağaçların altında buldu. Temsili tatbikat sahasının bir ucunda, tahta plakalar, iki duvar, üçüncü duvarın bir bölümü ve destekler üzerine yerleştirilmiş dik eğimli bir çatı oluşturacak şekilde düzenlenmişti.

"Bu ne?" dedi Yüzbaşı öfkeyle.

"Kilise" dedi Michele.

"Ne?"

"Göreceksin. Daha sonra. Çok sıcak." Yanındaki, yerde yan yatmış duran konyak şişesine baktı. Yüzbaşı kamyona gitti ve konyak kasasıyla geri döndü. İçtiler. Zaman geçti. Yüzbaşı bir ağaç altında çimlere oturmayalı çok olmuştu. Bu kadar içmeyeli de çok olmuştu. Her zaman çok içerdi, ama bunu zamana ve mevsime göre ayarlardı. Disiplinli bir adamdı. Burada, hâlâ düşman olarak düşünmekten kendini alamadığı bu küçük adamın yanında çimlere oturuyorsa, kendi disiplinini kaybettiğinden yapmıyordu bunu, ama kendini farklı hissediyordu: Geçici olarak, alıştığı davranışlarının dışına çıkmıştı. Michele bunu dikkate almadı. Yüzbaşı İtalya'yı anlatan Michele'i dinlerken kendini bir vahşiyi dinliyormuş gibi hissetti: Sanki, onun gibi bir adamın hayatında bir kere gidebileceği efsanevi Güney Denizi adalarından hikâyeler dinliyor gibiydi. Kendini, savaştan sonra İtalya'ya bir gezi yapmanın iyi olacağını söylerken yakaladı. Aslında, onu sadece Kuzey ve Kuzeyli insanlar etkilerdi. Hitler zamanında Almanya'yı ziyaret etmiş ve şu sıralar bunu söylememek gerekse de oldukça doyurucu bulmuştu. Sonra Michele ona İtalyan şarkıları söyledi. O da Michele'e İngiliz şarkıları. Sonra Michele, Kuzey İtalya'da bir dağ köyünde yaşayan karısının ve çocuklarının fotoğraflarını çıkardı. Yüzbaşıya evli olup olmadığını sordu. Yüzbaşı özel yaşamı hakkında hiç konuşmazdı.

Bütün yaşamını Afrika'daki kolonilerde polislik, memurluk, bölge komiserliği ya da başka faydalı işler yaparak geçirmişti. Savaş başladığında askeri yaşam ona kolay gelmişti. Ama şehir hayatından nefret ederdi ve savaşın bitmesini kendine göre bazı nedenlerden istiyordu. Genellikle, yanında bir iki beyaz adamla ya da tek başına, uygarlığın şiddetinden uzak, bozkır istasyonla-

rında kalmıştı. Yerli kadınlarla ilişkileri olmuştu; ve arada bir karısının, anne babası ve çocuklarıyla birlikte yaşadığı şehri ziyaret ederdi. Karısının sadık olmadığı düşüncesi ona hep acı vermişti. Son zamanlarda onu gözetlemesi için bir özel dedektif bile tutmuştu; dedektifin yetersiz olduğunu düşünüyordu. Karısının yaşadığı L..... şehrinden gelen bazı arkadaşları, onun partilere gidip delice eğlendiğini anlatmışlardı. Savaş bittiğinde bu kadar kolay eğlenemeyecekti. Peki öyleyse neden gidip onunla birlikte yaşamıyor ve bütün bunlardan kurtulmuyordu? Gerçek şu ki, bunu yapamazdı. Ücra bozkır istasyonlarındaki uzun sürgünün sebebi karısıyla birlikte yaşamamak için bir bahane aramasıydı. Karısını uzun süre düşünmeye tahammül edemiyordu; karısı yaşamının -deyim yerindeyse- üstesinden gelemediği bir bölümüydü.

Yine de şimdi Michele'e ondan söz ediyordu ve en sevdiği bozkır-karısı Nadya'dan. Altında oturdukları ağaçların gölgelerinin temsili tatbikat sahasını katedip tribünlere dayandığını fark edene kadar Michele'e hayat hikâyesini anlattı. Sallana sallana ayağa kalktı ve "Yapılacak işler var. Sana çalışman için para veriliyor" dedi.

"Işık çekildiğinde sana kilisemi göstereceğim."

Güneş devrildi, karanlık çöktü ve Michele Yüzbaşı'ya, kamyonunu temsili tatbikat alanının yüz metre kadar ötesine sürdürüp farlarını yaktırdı. Birden tahta parçalarının gölgeleri arasından beyaz bir kilise fışkırdı.

"Yarın da birkaç ev" dedi Michele neşeyle.

Bir haftanın sonunda, temsili tatbikat sahasının sonundaki boşluk, gün ışığında dünya üzerindeki hiçbir şeye benzemeyen, çılgın, yamru yumru, lata üzerine kaplanmış tahta plakalardan yapılmış binalarla dolmuştu.Bu durum Yüzbaşı'yı -kişisel olarak- rahatsız ediyordu; bu iskeletimsi şekillerin, ışık - gölge oyunlarıyla, gözlerinin önünde köye dönüşmesi karabasan gibi bir şeydi. Geceleyin Yüzbaşı kamyonunu sürdü, farları yaktı ve işte oradaydı köy, arkadaki yemyeşil ağaçların önünde sapasağlam ve gerçek. Sonra, gündüz güneş ışığında, orada hiçbir şey yoktu, sadece toprağa saplanmış tahta parçaları.

"Bitti" dedi Michele.

"Üç haftalığına tutuldun" dedi Yüzbaşı. Bunun bitmesini istemiyordu, bu tatilin.

Michele omuzlarını silkti. "Ordu zengin" dedi. Artık meraklı gözlerden kaçmak için aralarında konyak kasasıyla kilisenin gölgesinde oturuyorlardı. Yüzbaşı hiç durmadan karısından, kadınlardan konuşuyordu. Bir türlü susamıyordu.

Michele dinliyordu. Bir keresinde: "Eve gittiğimde, eve gittiğimde kollarımı açacağım.." dedi. Kollarını ardına dek açtı. Gözlerini kapadı. Yanaklarından yaşlar süzülüyordu. "Karımı kollarıma alacağım ve hiçbir şey sormayacağım, hiçbir şey. Umrumda bile değil. Birlikte olmak yeter. Savaş bana bunu öğretti. Yeter, yeter. Hiç soru sormayacağım ve mutlu olacağım."

Yüzbaşı acıyla önüne baktı. Karısından nasıl korktuğunu düşündü. Onunla dalga geçen, neşeli ve sert, alaycı bir yaratıktı. Evlendiklerinden beri onunla alay ediyordu. Savaştan beri, ona, Küçük Hitler ve Fırtına-süvari gibi adlar takmayı âdet edinmişti. "Devam et, Küçük Hitlerim" diye bağırmıştı geçen karşılaşmalarında. "Devam et, Fırtına-süvarim. Eğer paranı özel dedektiflere harcamak istiyorsan devam et. Ama sakın *senin* bozkırdayken neler yaptığını bilmediğimi sanma. Ne yaptığın umurumda değil, ama bildiğimi hatırla..."

Yüzbaşı karısının bunları söylerkenki halini hatırladı. Ve işte Michele oradaydı, "Zenginler için dedektifler ve yasalar bir zevk, dostum. Kıskançlık bile benim artık istemediğim bir zevk. Ah, dostum, karımla ve çocuklarımla birlikte olmak, yaşamdan tek isteğim bu. Bu ve şarap, yemek ve akşamları şarkı söylemek" diyerek kasasının üzerinde oturuyordu. Ve gözyaşları yanaklarını ıslatıyor ve gömleğine damlıyordu.

"Bir erkek ağlasın, yüce tanrım!" diye düşündü Yüzbaşı. Hem de utanmaksızın! Şişeyi kavradı ve bir yudum çekti.

Büyük gösteriden üç gün önce, bazı yüksek rütbeli subaylar tozların arasından beliriverdiler ve Michele ile Yüzbaşı'yı kasanın üzerinde oturmuş şarkı söylerken buldular. Yüzbaşı'nın gömleği aşağıya kadar açıktı ve üzerinde lekeler vardı.

Yüzbaşı elindeki şişeyle hazırola geçti, Michele de arkadaşını

yalnız bırakmamak için hazırola geçti. Sonra subaylar Yüzbaşı'yı bir kenara çektiler -hepsi eski arkadaşlarıydı- ve ne halt ettiğini sordular. Köy neden bitmemişti?

Sonra gittiler.

"Onlara bittiğini söyle" dedi Michele. "Gitmek istediğimi söyle."

"Hayır" dedi Yüzbaşı, "Hayır, Michele, eğer karın..!"

"Bu dünya çok güzel. Mutlu olmalıyız. Hepsi bu."

"Michele..."

"Gitmek istiyorum. Yapacak hiçbir şey kalmadı. Dün paramı verdiler."

"Otur Michele. Üç gün daha ve sonra bitecek."

"O zaman kilisenin içini kamptaki gibi boyayacağım."

Yüzbaşı tahtaların üzerine yattı ve uykuya daldı. Uyandığında Michele köyün dışını boyamakta kullandığı boyalarla kuşatılmıştı. Yüzbaşı'nın tam karşısında siyah bir kız resmi vardı. Genç ve tombuldu. Desenli mavi bir elbisesi vardı ve yumuşak ve çıplak omuzları giysiden dışarı çıkmıştı. Sırtında kırmızı bir kumaşla bağlanmış bir bebek taşıyordu. Yüzü Yüzbaşı'ya dönüktü ve gülümsüyordu.

"Bu Nadya" dedi Yüzbaşı. "Nadya..." diye inledi yüksek sesle. Siyah çocuğa baktı ve gözlerini kapadı. Gözlerini açtı, anne ve çocuğu hâlâ oradaydılar. Michele büyük bir dikkatle siyah kız ve çocuğunun başlarının çevresine sarı halkalar çiziyordu.

"Tanrı aşkına" dedi Yüzbaşı, "Bunu yapamazsın"

"Neden?"

"Siyah Madonna olmaz"

"O bir köylüydü. Bu da bir köylü. Siyah ülkenin siyah köylü Madonnası."

"Bu bir Alman köyü" dedi Yüzbaşı.

"Bu benim Madonnam" dedi Michele öfkeyle. "Senin Alman köyün ve benim Madonnam. Bu resmi Madonna'ya adak olarak yaptım. Sevindi, bunu hissediyorum."

Yüzbaşı yeniden yattı. Kendini hasta hissediyordu. Tekrar uykuya daldı. İkinci kez uyandığında gece olmuştu. Michele titrek bir parafin lambası getirmişti ve onun ışığında uzun duvarı

boyuyordu. Yanında bir konyak şişesi duruyordu. Gece yarısını geçene kadar boyadı ve Yüzbaşı, rüyasında acı çeken biri gibi, çaresizce yattığı yerden onu izledi. Sonra ikisi de tahtaların üzerinde uyuyakaldılar. Ertesi gün Michele hiç durmadan siyah Madonnalar, siyah azizler, siyah melekler çizdi. Dışarıda birlikler güneş altında prova yapıyor, bandolar gümbürdüyor ve motosikletliler gürültüyle bir aşağı bir yukarı geçiyorlardı. Ama Michele boyamaya devam etti, sarhoşluğu ve unutuşuyla. Yüzbaşı, içerek ve karısıyla ilgili bir şeyler mırıldanarak sırt üstü yatıyordu. Sonra "Nadya, Nadya" diyor ve hıçkırıklara boğuluyordu.

Birlikler gece inmeden gittiler. Subaylar tekrar geldiler ve Yüzbaşı, temsili tatbikat alanının sonundaki ışıklar yandığında köyün nasıl canlandığını göstermek için onlarla birlikte gitti. Hepsi sessizce köye baktılar. Işıkları kapadılar ve geriye sadece ay ışığındaki mezar taşları gibi bel veren uzun köşeli tahtalar kaldı. Işıklar yanıyor ve köy beliriyordu. Ses çıkarmadılar, sanki şüpheli gibi. Yüzbaşı gibi bir şeylerin yanlış olduğunu hissediyorlardı. Esrarengizdi. Yok tam da bu değil. Haksızcaydı, tamam kelime buydu. Bu hileydi. Ve oldukça da rahatsız edici.

"Akıllıymış şu senin İtalyan" dedi General.

O ana kadar alıkça, doğru davranan Yüzbaşı, birden sallanarak General'in yanına gitti ve o heybetli omza elini koyarak kendini dengeledi. "Kahrolası makarnacılar" dedi. "Kahrolası kaffirler. Kahrolası... Sana bir şey söyleyeyim mi, şu dünyada işe yarayan bir tek İtalyan var. Evet, var, size söylüyorum. Hem de o benim dostum."

General ona baktı. Sonra emrindekilere bir işaret çekti. Disiplini bozduğu için Yüzbaşı'yı uzaklaştırdılar. Sonunda, hasta olduğuna, başka hiçbir şeyin böylesi bir davranışı açıklayamayacağına karar verdiler. Kendi odasına yatırılıp ona bakması için yanına da bir hemşire konuldu.

Yirmi dört saat sonra uyandı, haftalardır ilk kez ayıktı. Yavaş yavaş olanları hatırladı. Sonra yataktan fırlayıp deli gibi giysilerine saldırdı. Hemşire onun patikadan aşağı koştuğunu ve arabasına atladığını görebildi sadece.

Yüzbaşı arabasını son sürat, köyün görünemeyeceği kadar aydınlatılmış temsili tatbikat sahasına sürdü. Partinin en civcivli anıydı. Meydanın çevresindeki arabalar kaportalarının ve hatta tavanlarının üzerindeki insanların ağırlığıyla çökmüştü. Tribünde kımıldayacak yer kalmamıştı. Çingeneler, köylü kızlar, Elizabeth devri giysileri giymiş kadınlar, zencefil birası tepsileri, sosisler ve savaş yardımı için tanesi beş şiline satılan programlarla ortalıkta dolaşıyorlardı. Meydanda birlikler savaş düzeni alıyor, modası geçmiş makineli tüfekler oradan oraya taşınıyor, bando çalıyor ve motosikletliler alevlerin arasından gürültüyle geçiyorlardı.

Yüzbaşı arabasını park ederken, bütün bu hareket durdu ve ışıklar söndü. Yüzbaşı silahların ağlar ve ağaç dalları ile saklandığı yere ulaşmak için sahanın çevresinden koşmaya başladı. Harcadığı çaba onu soluksuz bırakmıştı. Hareket etmeye alışık olmayan, iri bir adamdı ve konyaktan sersemlemişti. Kafasında yalnızca bir tek düşünce vardı: Silahların ateş etmesini engellemek, ne pahasına olursa olsun.

Neyse ki bir aksaklık var gibiydi. Işıklar hâlâ sönüktü. Sahanın sonundaki esrarengiz mezarlık ayışığında bembeyaz parlıyordu. Sonra ışıklar birden açıldı ve köy sadece, kilisenin yanındaki beyaz bir binanın üzerindeki kızıl haçlar görülebilecek kadar canlandı. Sonra ayışığı yine her yeri kapladı ve haçlar yok oldu. "Oh, körolası ahmak!" diye hıçkırdı Yüzbaşı, sanki yaşamı buna bağlıymış gibi koşarak. Artık silahlara yetişmeye uğraşmıyordu. Sahanın bir köşesinden dosdoğru kiliseye koşuyordu. Arkasından bazı subayların küfrettiğini duydu: "Kim koydu o kızıl haçları oraya? Kim? Kızıl haça ateş edemeyiz."

Projektörler yandığında Yüzbaşı kiliseye ulaşmıştı. İçeride Michele, yere diz çökmüş, ilk yaptığı Madonna'ya bakıyordu. "Madonnamı öldürecekler" dedi büyük bir umutsuzlukla.

"Gel Michele, dışarı gel."

"Madonnamı..."

Yüzbaşı kolunu yakaladı ve çekti. Michele kendini kurtardı ve bir testere kaptı. Tavan tahtasını doğramaya başladı. Dışarıda ölüm sessizliği vardı. Hoparlörden yükselen bir ses duydular:

"Ateşe tutulacak olan köy bir İngiliz köyüdür, programda belirtildiği gibi bir Alman köyü değil. Tekrar ediyorum, ateşe tutulacak..."

Michele Madonna'nın çevresinde bir karenin iki kenarını kesmişti.

"Michele" diye hıçkırdı Yüzbaşı, *"dışarı çık"*.

Michele testereyi yere attı, tahtanın kestiği uçlarını tuttu ve asıldı. O bunu yaparken kilise eğrilip bükülmeye başlamıştı. Tahta biçimsizce koptu ve Michele dengesini kaybedip Yüzbaşı'nın kollarına yığıldı. Büyük bir gürültü koptu. Kilise, çevrelerinde ateş içinde çözülüyor gibi görünüyordu. Yüzbaşı, Michele'i kolundan tutup, çekerek dışarı çıkarttı. "Yere yat" diye bağırdı birden ve Michele'i yere itti. Kendini de onun yanına attı. Kolunun altından bakarken, patlamayı duydu, o kocaman alev ve duman sütununu ve köyün uçan enkaz parçalarına bölünüşünü gördü. Michele diz çökmüş, alevlerin ışığında Madonnasına bakıyordu. Tanınamaz bir haldeydi, toza bulanmış. Michele korkunç görünüyordu, bembeyazdı ve saçlarından yanağına kan sızıyordu.

"Madonnama ateş ettiler" dedi.

"Oh, cehenneme kadar yolu var, yeni bir tane yaparsın" dedi Yüzbaşı. Kendi sesi kendisine yabancı geliyordu, düşteki bir sesti sanki. O da delirmişti, aynı Michele gibi... Ayağa kalktı, Michele'i de kaldırdı ve onu sahanın kenarına doğru çekti. Orada onları bir ambulans karşıladı. Michele'i hastaneye, Yüzbaşı'yı yatağına yolladılar.

Bir hafta geçti. Yüzbaşı'nın kaldığı oda loştu. Bir çeşit bunalım geçirdiği aşikârdı ve iki hemşire başında bekliyordu. Bazen sessiz yatıyor, bazen kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Bazen de kalın çatlak sesiyle opera aryalarından parçalar, İtalyan şarkıları ve -ve tekrar tekrar- Upuzun Bir Kuyruk Var'ı söylüyordu. Hiçbir şey düşünmüyordu. Michele'i düşünmek onu ürkütüyordu sanki tehlikeliymiş gibi. Bu yüzden sevimli bir kadın sesi bir arkadaşının onu neşelendirmek için geldiğini, sohbet etmenin ona iyi geleceğini söylediğinde, karanlıkta ona doğru gelen beyaz bir sargı gördüğünde, yatakta keskin bir dönüş yapıp

yüzünü duvara verdi.

"Git buradan" dedi. "Git buradan Michele."

"Seni görmeye geldim" dedi Michele. "Sana bir hediye getirdim."

Yüzbaşı yavaşça döndü. Michele oradaydı, karanlık odada neşeli bir hayalet. "Aptal" dedi. "İşleri arapsaçına döndürdün. Ne halt etmeye o kızıl haçları yaptın?"

"O bir hastaneydi" dedi Michele. "Her köyde bir hastane vardır ve hastanenin üzerinde de kızıl haç, güzelim kızıl haç, öyle değil mi?"

"Neredeyse askeri mahkemede yargılanacaktım."

"Benim suçum" dedi Michele. "Sarhoştum."

"Ben sorumluydum."

"Benim yaptığım bir şeyden sen nasıl sorumlu olabilirsin? Ama hepsi geçti. Şimdi nasılsın?"

"İyi, yaşamını o haçlar kurtardı."

"Bunu düşünmemiştim" dedi Michele. "Sadece Kızıl Haç'takilerin esirken bize ne kadar iyi davrandıklarını hatırlamıştım."

"Sus, sus, sus."

"Sana bir hediye getirdim."

Yüzbaşı karanlıkta seçmeye çalıştı. Michele'in elinde bir resim vardı. Sırtında çerçevenin dışına doğru gülümseyen bir bebek taşıyan bir yerli kadının resmiydi.

Michele: "Haleleri sevmiyorsun. Ben de bu sefer hale yapmadım. Yüzbaşı için - Madonna yok." Güldü. "Hoşuna gitti mi? Bu senin için. Senin için yaptım."

"Allah belanı versin!" dedi Yüzbaşı.

"Sevmedin mi?" dedi Michele, çok incinmişti.

Yüzbaşı gözlerini kapadı. "Bundan sonra ne yapacaksın?" dedi yorgun yorgun.

Michele yine güldü. "Bayan Pannerhurst, General'in karısı, beyaz elbisesi içinde resmini yapmamı istemişti. Ben de yaptım."

"Gurur duymalısın."

"Sersem orospu. İyi olduğumu düşünüyor. Hçbir şey bilmi-

yorlar, vahşiler. Barbarlar. Sen değil Yüzbaşı, sen benim dostumsun. Ama onlar hiçbir şey bilmiyor."

Yüzbaşı sesini çıkarmadı. İçinde öfke kabarıyordu. Generalin karısını düşündü. Onu sevmezdi, ama iyi tanırdı.

"Onlar" dedi Michele. "İyi bir resimle kötüsü arasındaki farkı anlayamıyorlar. Boyuyorum, şöyle ya da böyle boyuyorum. Resim ortaya çıkıyor, bakıp içten içe gülüyorum." Michele yüksek sesle güldü. "O bir Michelangelo diyorlar ve bana değerimden fazla paha biçiyorlar. Michele Michelangelo, bu bir şaka, değil mi?"

Yüzbaşı hiçbir şey söylemedi.

"Ama bu resmi senin için, sana köydeki güzel anları hatırlatması için yaptım. Sen benim dostumsun. Seni her zaman hatırlayacağım."

Yüzbaşı gözlerini çevirdi ve siyah kıza baktı. Kız yarı masum yarı şeytani bir gülümsemeyle ona bakıyordu.

"Defol" dedi Yüzbaşı birden.

Michele yakına geldi ve Yüzbaşı'nın yüzünü görmek için eğildi. "Gitmemi mi istiyorsun?" Sesi çok mutsuzdu. "Hayatımı kurtardın. O gece aptalca davrandım. Ama Madonna'ya olan adağımı düşünüyordum; aptalcaydı, kendim kabul ediyorum. Sarhoştum. Sarhoşken hepimiz aptalca davranırız."

"Defol" dedi Yüzbaşı tekrar.

Bir an beyaz sargı hareketsiz kaldı. Sonra bir baş hareketiyle aşağı kaydı.

Michele kapıya döndü.

"Ve şu kahrolası resmi de birlikte götür."

Sessizlik. Sonra loş ışıkta, Yüzbaşı, Michele'in resme uzandığını gördü, beyaz kafası derin bir saygıyla öne eğilmişti. Kendini toparladı ve bir eliyle resmi tutup diğerini kaskatı yanına yapıştırarak hazırola geçti. Sonra Yüzbaşı'yı selamladı.

"Evet, *efendim*" dedi ve resimle birlikte çıkıp gitti.

Yüzbaşı öylece yattı. Öyle hissediyordu ki -ne hissediyordu? Kaburgalarının altında bir ağrı vardı. Nefes alırken acı çekiyordu. Mutsuz olduğunu fark etti. Evet, korkunç bir mutsuzluk içini dolduruyordu, yavaş yavaş. Mutsuzdu, çünkü Michele git-

mişti. Yaşamında hiçbir şey Yüzbaşı'yı o alaycı *Evet, efendim* kadar yaralamamıştı. Hiçbir şey. Yüzünü duvara döndü ve ağladı. Ama sessizce. Hemşireler duyacak diye gıkını bile çıkarmadı.

IVIR ZIVIR KUTUSU

Evet, ama insanlar sadece bu yakınlarda -Maud Teyze'nin aslında pek fazla zamanı kalmadığı ortaya çıktığında- başlamıştı, anlaşılan çok zaman önce sorulması gereken soruları sormaya.

Ya da belki tam tersi olmuştu: Çevresinde birden ona ilgi göstermeye başlamış, onu ilginç insanlarla tanıştırmaya çalışan bir sürü yeğen ve kuzen bulunca, ait olmadığını hissettiği sahne ortasına itilmekten o kadar rahatsız olmuştu ki zarafetle ölebileceği yatağına çekilmişti belki de.

Yumuşak, beyaz kum tepeciklerinin üzerine sürüklenmiş küçük bir dal parçası gibi kabartılmış yastıklar üzerinde yattığı bu yatakta bile onu rahat bırakmamışlardı. Ona yılda bir kez Noel kartları göndermekten başka hiçbir şey yapmamış olan uzak akrabalar onu görmeye geliyor, saatlerce yatağının başında

oturuyor, çiçekler gönderiyorlardı. Ama neden? Onu uyandırıp: "Oscar Wilde olayını hatırlıyor musun?" diye sormalarına rağmen, sadece doksanlarda zengin genç bir kadın için Londra'nın nasıl olduğunu merak ettiklerinden yapmıyorlardı bunu. Maud Teyze'nin yüzü endişeyle kırışır ve "Oscar Wilde? Ne? Hı evet, çok ilginç bir kitaptı, kitaplıkta" derdi.

Belki Maud Teyze'nin kendisi de o sevimli, canlı kızı (albümün birinde bir fotoğrafı vardı) tarihi bir oyundaki bir karakter olarak görüyordu. Ama herkesin sormak için geldiği ama soramadığı, -belki de Maud Teyze yanıtlanamaz sorular sorma fırsatını onlara vermediği için- sonunda boyun eğerek, hatta biraz da çileden çıkarak soramadan çekip gittikleri o soru neydi?

Her şey nasıl başlamıştı? Akrabalardan biri uzun bir tatilden dönmüş ve âdet yerini bulsun diye sülaledekilerin ne alemde olduklarını sorarken "Ne! Maud Teyze hâlâ yaşıyor mu? O hâlâ öbür tarafa geçmedi mi?" demişti. Herkes bundan sonra sormaya başladı: "Peki ama kaç yaşında? Seksen? Doksan?"

"Saçma, doksan yaşında olamaz."

"Ama söylediğine bakılırsa şeyi hatırlıyormuş..." ve insanın tozlu hatıra defterlerinde rastladığı türden eski "olaylar" birbiri ardına sıralanmaya başladı. Hepsi başka bir dünyaya aitti. Yaşayan insanların onları hatırlaması mümkün görünmüyordu. Özellikle de bu kadar iyi tanıdığımız birinin.

"Ondan daha öncesini de hatırlıyor. Bana bir keresinde -herhalde yirmi yıl olmuştur- Boer Savaşı başlamadan senelerce önce evden ayrıldığını söylemişti. Kendin hesapla."

"Bu bile onun yetmiş yaşında olduğunu gösterir, belki seksen. Seksen yaşındaysa heyecanlanmaya değmez."

"Krimean Savaşı..." Burada bir kahkaha koptu. "Yok canım, yüz yaşında değil ya!"

Hayır, o kadar yaşlı olamazdı, ama otuz yıl önce, tam otuz yıl önce, yaşlı narin bir hanım, bir piknikte başkalarının çocuklarına bakmakta olduğu, kurumuş bir Afrika nehrinin yatağından zorlukla ama neşeyle yukarı tırmanırken "Yaşlı kemiklerim sızlamaya başladı" demişti. Sonra kendine külüstür bir araba aldı. Ford'un ilk modellerindendi ve kadın zangırdayan arabanın

içinde, kötü, delik deşik yollardan, hatta yol olmayan yerlerde bozkırdan giderdi. Ve kimse bunun tuhaf olduğunu düşünmemişti. Tıpkı kimsenin onu evde kalmış bir kız kurusu olarak görmediği gibi kimse onu yaşlı bir kadın olarak da görmezdi.

Hem sonra onun, ücretsiz bir hizmetçi gibi kıtadan kıtaya, aileden aileye dolanışı vardı. Çünkü artık geriye hiç parası kalmamıştı: Ailenin yüz karası kardeşi ölmüş ve o da geri kalan bütün parasıyla kardeşinin borçlarını ödemekte ısrar etmişti. Tabii bunun hiçbir yararı yoktu; adamın borcu binleri aşmıştı, ama kimse onu ikna edemedi. "İnsanın yapması gereken bazı şeyler vardır" demişti. Şimdi, yatakta yatarken "İnsan kimseye yük olmak istemiyor" diyordu o kısık ince sesiyle; kısa bir süre önce "Bayan Fripp'e eşlik etmek için Güney Amerika'ya gidiyorum; gerçekten çok çok iyi bir hanım" dediği zamanki sesiyle. O zaman sadece Güney Amerika'yı görebilmek için mi altı ay boyunca kendinden birkaç yaş küçük yaşlı bir kadının yanında el pençe divan durmaya hazırlanıyordu? Hayır, artık buna inanamayız. Maud Teyze'ye onunla birlikte gelip gelemeyeceğini sorarken Bayan Fripp'in sesine sıcaklık katanın kendi ağrı ve sızılarının düşüncesi olduğunu bilmek durumundayız.

Ve Andlar'dan ya da Noel adalarından ya da zaman içinde Rus-Japon savaşının ya da Fas Mücadelesi'nin göründüğü kadar uzak ve akıl almaz bir yerden, "Bana verdiğin beyaz sabahlık dağlarda çok işime yaradı" diye başlayan uzun, upuzun mektuplar yazardı. Şimdi aptalca olduğunu hissettiğimiz bir sürü hediye almıştı bizden. İstediği onlar değildi, aslında.

Sonra beklediğimizden çok daha önce, birileri yazar ve "Bu arada, Paskalya'dan beri Maud Teyze'nin bende kaldığını biliyor muydun?" derdi. Demek Andlar'dan ya da her neresiyse oradan gelmişti. Ama *oraya* neden gitmişti? Belki de Anne yine bebek bekliyordu.

Nasıl diğer insanlar mobilyalarıyla çerçeveleniyorsa o da kendisini kuşatan yastıklar ve fotoğraflarla çerçevelenerek yatakta oturur, her zaman sabahın erken saatlerinde -yaşamı boyunca her gün beşten yediye kadar mektup yazmıştı- ince, okunaklı yazısıyla mektuplara karşılık verirdi: "Jacko'nun bacağı

henüz tam iyileşmedi, yine de sanırım düzelmeye başladı. Ondan sonra nazik davetinizi kabul etmek beni çok memnun edecektir. Martın ortalarında sizinle birlikte...." Dakikası dakikasına gelirdi; mükemmel misafir. Ve yeni bir bebek doğduğundan ya da belki beş yüz mil uzakta ya da başka bir ülkede birisi hastalandığından, gitmesi gerektiğinde, onardığı yığınla çamaşırı, yaptığı leziz yemekleri, geceler, geceler boyu bize baktığını unutturacak kadar müşfik, yürek ısıtan bir minnettarlıkla bize teşekkür ederdi. Ayrıldığından bir hafta sonra, teşekkür mektubu yazarken kendimizi rahatsız hissetmemizi sağlayacak kadar yerinde hediyeler taşıyan bir hediye paketi gelirdi. En gizli isteklerimizi nasıl öğrenirdi? Ve farkında olmadan, rahatsızlık, kızgınlığa dönüşürdü. Geçimini akrabaları sağlarken böylesi pahalı hediyeler almaya hiç ama hiç hakkı yoktu.

Bu yüzden her ziyaretinden sonra bir kin ve öfke tortusu kalırdı. Ve belki de hizmet ettiği insanların minnettarlığın huzursuzluğunu yaşamasını istemiyordu. Belki de oturup teşekkürlerimizi yazarken: Ona bakarsan bizim sırtımızdan geçiniyor, ne de olsa birkaç hafta boyunca onu beslemek ve barındırmak bir lütuf, diye düşünmemizi istiyordu kim bilir?

Bu katlanılamaz, katlanılamaz bir şeydi ve şimdi öyle geliyordu ki hepimiz onun odasına girmeli ve "Maud Teyze, nasıl katlandın? Senin farkında bile olmayan insanlara seneler senesi şefkat hazineni akıtmaya nasıl dayandın? Farkında mısın Maud Teyze, ancak hizmetçimiz haline geldikten otuz yıl sonra, ilk kez senin gerçekten yaşadığının farkına varıyoruz? Buna ne diyorsun Maud Teyze? *Ya da bunu baştan beri biliyor muydun...*" Çünkü bundan emin olmaya çalışıyorduk: Bilmediğinden, hiç öğrenmeyeceğinden.

Bizi çok rahatsız eden, yüz ifadesini -artık hissettiklerini saklamayacak kadar hasta- izleyerek durup dinlenmeden odaya girip çıkıyoruz. Bizi gördüğünde sabırsız görünüyor; gitmemizi istiyor. Dün "Böylesi bir ilgi insana bir şey ifade etmiyor" dedi.

Bütün evde insanlar, oturup, sanki çok değerli ve yaşamsal bir şey, onlar beklerken bir çatlaktan sızıp gidiyormuş gibi, alçak, telaşlı, endişeli seslerle durmadan konuşuyorlar.

"Hep aynı *kalamaz*, mümkün değil!"

"Ama diyorum ya, onu savaşın başladığı gün görmüştüm, hani şu eski savaş. Peronda oğluma el sallıyordu. Çizgisi çizgisine aynıydı. Yanağındaki o sarı leke -yumurta lekesi gibi- ve o menekşe rengi gözler ve o komik ince ses. İnsanlar artık öyle konuşmuyor, her heceyi tane tane söyleyerek."

"Yine de gözleri değişti." Şöyle bir bakmak için içeriye süzülüyoruz. Pembe battaniyenin üzerinden seçmeye çalışarak bize çeviriyor onları; beyaz bir zarın kaplamakta olduğu gözlerini. Bizi göremeyince, -onca ölümcül hastanın başında beklemiş olan o- çirkinliğiyle bizi rahatsız etmemek için başını çevirip sırt üstü yatıyor, ellerini kavuşturuyor, susuyor.

Diğer insanların ölümü korkunç oluyor, şişmeler, kokular, hastalık. Ama Maud Teyze bir yaprağın kuruması gibi ölüyor. Sanki kısa kuru bir nefes, azıcık bir ürperti ve sonra kâğıtsı beden ufalanacak ve beyaz incecik iskeletini hemen hiç kırıştırmadığı çarşafların arasında bırakıverecek. İşte böyle ölüyor, başka biri demeden önce "huzura kavuştu" diyebilmek için gözlerini ona dikmiş bekleyen yeğenine sıkıntı vermemeye çalışarak.

"Hiçbir şey yemek istemeyebilir ama tepsiyi hazırlamak lazım. Hem içerisi insan dolu."

"Emekli olmadan önce ne iş yapıyordu?"

"Öğretmenlik, bilmiyor muydun? Babası tekrar evlendiğinde kırk yaşındaydı ve evden ayrılıp bir okulda göreve başladı. Babası bu olaydan sonra onunla tek kelime bile konuşmadı."

"Ama neden, neden?"

"Babası hatalıydı tabii. Babasına bakmak için evlenmemişti."

"Yani evlenecek miydi? Kiminle?"

"Yaşlı John Jordan, hatırladın mı?"

"Ama o, ben okulu bitirmeden ölmüştü, çok komik bir ihtiyardı."

Ona neden hiç evlenmediğini sormak olanaksız. Ama birisi soruyor. Çok genç bir yeğen, yatağın kenarında durup böylesi yaşlılığa, böylesi ölüme, ürpererek, tiksintiyle bakıyor "Maud

Teyze, neden hiç evlenmedin?"

"Evlenmek! Evlenmek! Evlenmekten kim söz ediyor?" sesi kızgın ve küskün; sonra gözlerine perde iniyor ve "Kim evleniyor? dedin" diye soruyor.

Yeğen bertaraf ediliyor ve başka soru sorulmuyor.

Ziyaretçiye de izin yok diyor doktor. Birkaç saati kaldı. Birkaç saat ve o anı ve duyum kutusu yok olacak. Savaş, hastalık ve kaza dolu bunca yıl boyunca mucizevi bir rastlantıyla hayatta kalabilmeyi başarmış bir insanın, sonunda, arkada hiçbir şey bırakmaksızın ölmesi canavarca bir şey.

Şimdi yattığı yatağın çevresinde oturuyor ve ölmesini bekliyoruz. Yapacak hiçbir şey yok. Çıt çıkmıyor. Hepimiz oturuyor, bakıyor, düşünüyor, az sonra yitip gidecek o gerçeği bir an için olsun görmeye çalışarak gizlice ona ait olan eşyalara dokunuyoruz.

Peki, ya onun ilgisini çeken şeyleri bu kadar yaşlı bir kadının dünya meseleleriyle böylesine ilgilenmesi garip geldiğinden, onun dalga geçtiğimiz heyecanlarını düşünürsek, o zaman ne yanıt alırız? Feministti her şeyden önce. Pankhurstların "davaya çok bağlı" olduklarını söylerdi. Sosyalistti; Keir Hardie'yle mektuplaşmıştı. Keir Hardie ölene kadar ona toz kondurtmamıştı. Vejetaryenleri savunurdu ama kendisi vejetaryen olamamıştı, çünkü insanların kendisi için özel yemek hazırlamasını istememişti. Madam Curie, Charles Lindberg, Marie Corelli, Lenin, Clara Butt, bunlar onun putlarıydı ve sanki hep savunulmaları gerekiyormuş gibi, onlardan konuşurken ateşli bir savunmaya geçerdi. O ufak, büzülmüş kafanın içinde ne kadar olağanüstü bir kahramanlar galerisi var. Ama orada hiç cevap yok. Mendil şasesine dokunarak, Liberty ketenleriyle süslenmiş, komik, yassı şapkalarını düşünerek, sanki her an çok yüksek bir duvara tırmanmaya çağrılacakmış gibi yürüyüşünü hatırlayarak ne kadar anlamaya çabalasak da bizden kurtuluyor. Teslim olup onun ölmesine izin verelim.

Sonra konuşuyor, onca bekleyişten sonra sanki çoktan ölmüş bir kadın konuşuyormuş gibi. Şimdi, şimdi! O bir tek şeyi, hepimizi rahatlatacak bütünleyecek o af kelimesini söyle-

mesini bekleyerek üzerine eğiliyoruz.

Vasiyetini yaptığını söylüyor, "ona hep çok iyi davranmış olan" avukatla birlikte. Özel birkaç ıvır zıvırdan başka bırakacak hiçbir şeyi yok... İnce, net sesi nefessiz ve gözlerini kapalı tutuyor. "Avukatıma, sahip olduklarımı dolabın içindeki siyah ıvır zıvır kutusunda tuttuğumu söyledim. Biliyor. Her şey yerli yerinde. İnsanlar bana bu kadar iyi davranmaya başlayınca hasta olduğumu anlayıp her şeyi ayarladım."

Ve bunlar söyleyebileceği son sözler. Ayaklarımızı değiştirerek ve suçlu bakışlarımızın son cümledeki kelimelerin dizilişinde ortaya çıkan o korkunç bilgiyi, onunla ilgili anılarımıza kazımasından korktuğumuz için birbirimizden gözlerimizi kaçırarak tedirgince bekliyoruz. Onu suçluluk duyarak hatırlamak istemiyoruz, yo hayır! Ama gerginlikle beklememize rağmen hiçbir şey çıkmıyor; uyumuş gibi ve yavaş yavaş gevşeyip siyah kutuyu düşünüyoruz. Onun içinde, kendisinin söylemeyi reddettiği şeyleri söyleyecek günlükler ya da mektup desteleri bulacağız. Mutlaka buna benzer bir şeyler bulacağız. Böyle ölemez, hiçbir şey bırakmadan. Tüketilmiş bir hüznün belirtileri olacak, en azından, bu boşluğu dolduracak bir şeyler. Ve sonunda saatlerimize bakıp başımızı kaldırdığımızda, o ince beyaz yüzde öldüğünü gösteren bir durgunluk görüyoruz.

Saatlerce oturmaktan kaskatı ayağa kalkıyor ve nezih bir bekleyişten sonra kutuyu açıyoruz. Ağzına kadar, dantel ve kurdela parçaları, çiçekli kumaşlar, tokalar, şeritler, broşlar, ucuz cam kolyelerle dolu. Hepsinin üzerine birer parça kâğıt iliştirilmiş. "Geçen ay oradayken, bu düğmelerin Alice'in yaptığı kurbağaya iyi gideceğini düşünmüştüm." Ve: "Küçük Robin'e en derin sevgilerimle. Bu camdan tavuskuşunu 1914'te Cape Town'da bir başka küçük çocuk için almıştım." Hepimize bir şeyler bırakmış. Ve sonuna gelip de günlüklerle mektupları aradığımızda hiçbir şey bulamıyoruz. Çaktırmadan her birimiz, sandığın dibindeki tahtaya vuruyoruz; ama hayır, sapasağlam. Ve her şeyi geri koyuyor ve Maud Teyze'nin öldüğünü ilk kez hissediyoruz.. Ağlamak istiyoruz. Eğer hiçbirimizin istemediği yaşlı bir kadın için ağlamak saçma olmasa ağlayacağız da. O gözyaşla-

rını görse ne derdi? "İnsan, benim için henüz yaşarken bir şeyler hissetmiş olsaydınız daha iyi olurdu diye düşünmekten kendini alamıyor." Hayır, asla böyle bir şey söylemezdi; ama senelerdir dikkatle gizlediği Maud Teyze'yi ortaya çıkaran, o son cümlesinden sonra, artık kendimizi kandıramayız. Hem o zaten, onun için ağlamadığımızı bilirdi.

Siyah kutunun yanından ayrılamıyoruz. Dantellere dokunup, tahtayı okşuyoruz. Maud Teyze'nin cenaze için beklediği odadaki masanın üzerinde duran kutuya, tekrar tekrar dönüyoruz. Çarşafların altında küçük bir bohça gibi kalmış Maud Teyze'ye hiç bakmıyoruz. Ve yavaş yavaş hepimizin içinde, hiçbir zaman açığa çıkamayacağı için acı veren bir duygu sertleşiyor. İsyan, hissettiğimiz bu mu? Ama tabii ki dingin bir isyan, çünkü o hiçbir zaman haşin davranmazdı. Ve acımaya yer olmayan, çünkü kimse Maud Teyze'yi kendine acırken düşünemezdi. O zaman geriye ne kaldı? Bu katlanılamaz acıyı, ağır, hüzün dolu öfkeyi hissederek (onunki kadar uzun olmasını umduğumuz) yaşamımızın sonuna kadar dayanmamız mı gerekiyor? Ve eğer birden bunu taşıyamayacağımıza karar verir ve sandalyelerimizden fırlayıp yumruklarımızı duvara vurarak: "Hayır, hayır! Bütün bunlar bir hiç için olamaz!" diye bağırmak istersek de kendimize hâkim olmak ve sessizce oturmak zorundayız; çünkü o dürüst, ince sesi hâlâ duyabiliyoruz: "İnsanın yapmaması gereken bazı şeyler vardır."

Yavaş yavaş, kutunun karşısında sakinleşiyoruz ve artık Maud Teyze'yi avuçlarımızın içinde tutuyor gibiyiz. Maud Teyze buymuş; artık onu biliyoruz.

Demek buymuş: Onun dürüstlüğü ve gururunu bilmek bizi gururlu ve dürüst yapıyor ve onun hissetmiş olması gereken o ısrarlı, ama yumuşak ve şakacı öfkeyi hissediyoruz sadece. Sadece öfke, bu olabilir, o buna izin verirdi. Ama neye karşı? Neye karşı?

DOMUZ

Çiftçi, işçilerin paralarını, bir cumartesi akşamı güneş battığında verdi. İşi bittiğinde ortalık kararmıştı ve lambanın asılı olduğu mutfak kapısından, basamakların üzerine dökülen sarı ışık hüzmeleri, patikanın öbür tarafındaki ağaçları ve onların altındaki kara yüzleri aydınlatıyordu.

Bu cumartesi, paralarını aldıklarında her zamanki gibi dağılmak yerine, zaman geçirmek için aralarında konuşarak yaprakların altındaki karanlığa çekilmişlerdi. Sonuncusu da parasını aldığında, Çiftçi: "Kadınları ve çocukları da çağırın. Barakalarda oturanların hepsi gelsin" dedi. Masanın yanında durup isimleri söyleyen kâhya, ileri çıktı ve emri tekrar etti. Ama âdet ye-

rini bulsun diye, pek de umursamadan, çünkü böyle bir şey daha önce de olmuştu, hatta ne zamandır her yıl tekrarlanırdı. Kadınlar beklemekte oldukları ağaçların altından çıkarken kalabalığın arka tarafında hafif bir kıpırtı oldu; ışık kâh bir etek kıvrımına, kâh bir bakır bileziğe, kâh parlak bir boneye çalınıyordu.

Şimdi hafifçe aydınlanmış olan yüzler, bu törenin bitmesini ve evlerine, sıcak ocaklarının başına dönmeyi iple çekiyorlardı. Emir verilmeden, biraz daha yakınlaştılar.

Çiftçi, karanlıkta görünmeden etrafında uzanan ama deniz gibi, alçak hışırtılı sesini rüzgârla gönderen topraklarını düşünerek konuşmaya başladı; bunu şimdiye kadar birçok kez yapmış olmasına ve zaman kaybından başka bir şey olmadığını bilmesine, şimdi de yarı alayla yapmasına rağmen, genç güçlü bitkilerin güneş üzerlerinde parlarken ne kadar güzel göründüklerini hatırlamak, sesine ciddiyet, hatta öfke katıyordu.

Sorun, her yıl siyah ellerin, geceleri mısırları yolmasıydı, çuvallarla mısırı; hırsızları hiç yakalayamıyordu. Ertesi gün mısır sıraları arasındaki tozda çıplak ayak izleri görüyordu. Her şeyi denemişti; uyarmış, tehdit etmiş, tayınları azaltmış, hatta herkesi para cezasına çarptırmıştı; hiçbir işe yaramadı. Barakaların yakınındaki tarlalardan ürün çalınıyor ve hasatçılar ürünü getirdiklerinde, herkes beklenenden az olacağını biliyordu.

Madem herkes biliyordu, bu gösteriye ne gerek vardı? Çiftçi, karşısında duran yüzlerde işte bu soruyu görüyordu; sabırsız gövdeler ve kımıldanan ayaklar üzerinde bir o yana bir bu yana dönen kibar yüzlerde. Sadece kulübelerini ve onları orada bekleyen sıcak yemekleri düşünüyorlardı. Kendisine kalender kibarlıkla hatta lütufla davranılması Çiftçi'yi çileden çıkardı; cümlenin ortasında durup masanın üzerine bir yumruk indirdi, öyle ki bütün yüzler ona döndü ve kımıldayan ayaklar durdu.

"Jonas" dedi Çiftçi. Uzun boylu, yaşlıca, yumuşak yüzlü bir adam aydınlığa çıktı. Ama yüzü sıkıntılıydı. Çiftçi adamın bakışını gördü ve kendini kavgaya hazırladı. Bu adam yıllardır çiftlikteydi. "Yaşlı serseri," derdi Çiftçi ona ama, takılmak için: Onu severdi, çünkü yıllardır birlikteydiler. Jonas yılın yarısında

sıradan işler yapardı: Bahçe için su çeker, çimenleri keser, yaraları iyileştirirdi. Ama bitkiler boy atmaya başlayınca önemli bir adam olurdu.

"Buraya gel, Jonas" dedi Çiftçi yeniden ve sandalyeye dayalı duran otuzüçlüğü eline aldı. Yağmur mevsimi boyunca, Jonas gündüzleri kulübesinde uyur ve geceleri soğuk şafak sökene kadar tarlaları genç bitkilere dadanan keçi ve domuzlardan korurdu. Domuzlar bir dönümü bir gecede talan edebilirlerdi. Jonas tanıdık ağırlığını omzunda hissedip selamlayarak tüfeği aldı. Ama yine de isteksiz görünüyordu:

"Bu yıl, Jonas, gördüğün her şeyi vuracaksın, anlaşıldı mı?"

"Evet patron."

"Her şeyi, keçi, şebek, domuz. Ve sesini duyduğun her şeyi, durup bakmayacaksın. Bir ses duyunca hemen ateş edeceksin."

Dinleyenler arasında bir kımıldanma oldu ve yumuşak protesto sesleri duyuldu.

"Eğer bu bir insan domuzuysa, o zaman daha kötü. Benim topraklarım, hiçbir türden domuza göre değil."

Jonas hiçbir şey söylemedi, ama silahı rahatsızca elinde tutarak diğerlerine döndü, onu yargılamamaları için yalvarır gibi.

"Gidebilirsiniz" dedi Çiftçi. Bir dakika sonra önündeki alan bomboştu ve karanlık patikalarda yollarını bulmaya çalışan çıplak ayakların, gittikçe yükselen kızgın konuşmaların sesi duyuluyordu. Jonas yanında kaldı.

"Bu yıl ateş etmek istemiyorum."

Çiftçi bir açıklama yapmasını bekliyordu. Verdiği emir onu rahatsız etmemişti. Her mevsim hırsızların her gece mısır sıraları arasında dolaşmasına ve Jonas'ın her gece silahla dışarı çıkmasına rağmen, bu çiftlikte çalıştığı onca yıl boyunca kimse vurulmamıştı. Çünkü Jonas davetsiz misafirleri korkutmak için ya bağırıyor ya da havaya ateş ediyordu. Ancak şafak söktüğünde, görebildiği şeylere ateş ediyordu. Hepsi blöftü. Bu tehdit, daha ürkek olan birkaç kişiyi etkiliyordu; ama her zamanki gibi, iki taraf da bunun bir blöf olduğunu biliyordu. Mısırlar yok olacaktı; bunu hiçbir şey engelleyemezdi.

"Peki neden?" dedi Çiftçi sonunda.

"Karım yüzünden. Sizinle daha önce konuşmak istemiştim" dedi Jonas, kendi lehçesiyle.

"Oh karın!" Çiftçi hatırlamıştı. Jonas biraz eski kafalıydı. İki karısı vardı ona bir sürü çocuk doğurmuş olan yaşlı karısı ve başına bir sürü dert açan genç karısı. Geçen sene, karısı yeniyken, bütün gece dışarda kalmak demek olan bu işi almak istememişti.

"Peki gündüzlerin nesi var?" diye sordu Çiftçi, tıpkı bir sene önce yaptığı gibi, muzip bir iyi niyetlilikle. Ayağa kalktı ve içeri girmeye hazırlandı.

Jonas karşılık vermedi. Kendi insanlarına karşı bekçilik yapmakla görevlendirilmek hoşuna gitmiyordu, ama esas önemli olan bu değildi çünkü emri hiç harfiyen yerine getirmemişti. Bu zaten devede kulaktı. Artık yaşlanıyordu ve tarlayı arşınlamak yerine, geceleri evinde huzurla oturmak istiyordu. Bir önceki yıl da bundan nefret ediyordu, ama şimdi durum daha beterdi. Daha genç bir adam, o yokken güzel, genç karısını ziyaret ediyordu.

Bir keresinde, umutsuzluktan karısını dövmek için bir dal kopartmış, sonra da fırlatıp atmıştı. O yaşlıydı, diğer adamsa genç, hem karısını dövmek kalp kırıklığını dindiremezdi ki. Bir keresinde, bu durumu erkek erkeğe konuşmak için efendisine gelmişti; ama Çiftçi bir şeyler yapmayı reddetti. Hem zaten ne yapabilirdi ki? Şimdi, lambayı, çalıların üzerine oynak ışık demetleri gönderecek şekilde, omzunun üzerinde tutarak içeri girerken, geçen sene söylediklerini söylüyordu: "Karın hakkında tek kelime bile duymak istemiyorum, Jonas. Ona kendin göz kulak olmalısın. Eğer bu yaşta genç bir kadın alabiliyorsan, pekâlâ bekçilik de yapabilirsin. Her yıl olduğu gibi silahı sen alacaksın. İyi geceler." Ve içeri girip bahçedeki patikayı karanlıkta bıraktı. Jonas gözlerinin karanlığa alışmasını bekleyerek kımıldamadan durdu; sonra ayağıyla gevşemiş taşları yoklayarak yolunu bulup patikadan yürümeye başladı.

Daha yemek yememişti, ama barakaları gördükten sonra daha fazla gidemeyeceğini hissetti. Sürüklenen aydınlık duman bulutları çıkaran yemek ateşlerinin arkasında karaltısı görünen

küçük kulübelere bakarak durdu. Kendi kulübesini görebiliyordu, ufak, koni şeklinde. Karıları orada, yemeklerini hazırlamış, onu bekliyorlardı.

Ama yemek istemiyordu. Onu sözleriyle tiye alan yaşlı karısının ve boyun eğer gibi gözüküp, davranışlarıyla aynı şeyi yapan genç karısının yüzlerini görmeye dayanamayacağını hissetti. Mutsuzdu, acı çekiyordu; ateşlerinin başında bir gece geçirmeye hazırlanan arkadaşlarından kopmuştu, çünkü gözlerine baktığında kendi ihanetini görüyordu. Uzun zamandır içini kemiren kıskançlığın soğuk acısı, yağmurdan önce eski bir yara nasıl sızlarsa öyle sızlıyordu şimdi.

Her tarlanın köşesinde, ateş etmek için yapılmış yüksek ayaklar üzerindeki küçük kabinlerden birinde kaskatı kesilene kadar tünemek ya da düşman çalılıklar arasında karanlıkta yürümek için tarlalara gitmek istemiyordu. Yine de o gece, yemek bile yemeden, uzun gece nöbetine başladı.

Ama ne ertesi gece ne de ondan sonraki geceler, nöbete gitmedi. Sanki ışınlarının kalbindeki yarayı dağlanmasını istermiş gibi, güneşte döne döne, bütün gün güneş altında uyukluyordu. Akşam olduğunda, yemeğini, silahı alıp nöbete çıkmadan önce yiyordu. Ve sonra sırtını bir ağaca dayayıp barakaları gözlüyor; aslında, kendi kulübesine bir taş atımı uzaklıkta durup saatlerce, sessizce bakıyordu. Kendini uyuşmuş ve ağırlaşmış hissediyordu. Orada durmasının hiçbir amacı yoktu. Sanki ayakları oradan gitmesi için verilen emre uymuyorlardı. Bütün hafta boyunca topraklar başıboş kaldı, vahşi hayvanların genç bitkileri yağmalaması umurunda bile değildi. Sanki varoluşunun tek nedeni geceleri öylece durup kulübesini gözlemekti. İçeride neler olduğunu düşünmüyordu. Ateşler sönene ve çalılık soğuyana kadar öylece seyrediyordu ve gün doğup da eve gittiğinde o kadar bitkin oluyordu ki bütün gece yürümekten canı çıkmış gibi görünüyordu.

Sonraki cumartesi bira gecesiydi. İstese o da katılabilirdi; ama günbatımında her zamanki gibi hazırlandı ve karısının, gidişine sevindiğini farketti.

Ona her gece desteklik yapan ağaç gövdesine sırtını dayayıp,

tüfeği enlemesine kucağına yatırırken gözlerini kendi kulübesi olan o karanlık şekle dikti ve genç karısının yüz ifadesini hatırladı. Israrla bunu ve buna benzer pek çok şeyi düşünüyordu. Genç adamın, kız mısır çekmek için diz çökmüşken gülerek onun üzerine eğilişini hatırladı, birkaç gün önceki halini; sonra o yaklaşırken ikisinin de korkuyla bakışını, yüzlerinin ifadesizleşmesini.

Bu sahneyi hatırlayınca silahı tutan parmaklarının kasıldığını hissetti, rahatlamak için tüfeği yere dayayıp kollarını sallandırdı. Ama acıya rağmen düşünmeye devam etti, çünkü bu gece, içinde bir şeyler değişiyordu ve kendini artık uyuşuk ve amaçsız hissetmiyordu. Uzun soğuk namluyu parmaklarının arasından kaydırarak dimdik ve tetikte durdu, ağacın sertliği, sırtında ikinci bir omurga gibiydi. Ve genç adamı düşünürken başka bir görüntü tekrar tekrar kafasında beliriyordu; geçen yıl vurduğu genç bir tavşanın görüntüsü, ayaklarının dibinde yumuşacık yatıyordu, onu kaldırırken dili dışarı kayıp toza bulanmıştı, öleli o kadar az zaman olmuştu ki sıcak derinin altında kanının hâlâ kıpırdadığını düşünmüştü. Ve boynunun altındaki küçük ıslak yerden, parlayan kürkünün üzerine birkaç yapışkan damla yuvarlanmıştı. Birden orada durmuş, kanı ve tavşanın gevşek ölü gövdesini, karısıyla birlikte gülen genç adamı düşünürken her şey kafasında yerli yerine oturdu, üzerindeki ağırlık kalktı.

Derin derin iç geçirdi, ağaçların arasından barakalara bakarken silahı alıp bir dost gibi göğsüne bastırdı.

Erkendi ve durduğu bodur ağaçların altında gece olmasına rağmen, günbatımının kızarıklığı henüz gökyüzünden silinmemişti. Kulübelerin arasındaki boş alanlarda, konuşup gülüşen ve dansa hazırlanan gölgeler şekilleniyordu. Küçük yemek ateşleri yakılmıştı ve büyük bir meydan ateşi, duman bulutları arasına kıvılcım sağanakları göndererek parıldıyordu. Tam-tamlar alçak perdeden duyuluyordu, çok geçmeden dans başlayacaktı. Millerce ötedeki çiftliklerden gelen ziyaretçiler, çalıların arasından çıkıyorlardı: Uzun bir bekleyiş olacaktı.

Geri çekilip, o hafta boyunca her gece gördüğü bir sahneyi:

Gözleri Jonas'ın kulübesine dikili, canlı, istekli adımlarla geçen genç adamı, görmeden önce üç kere patikada hafif ayak sesleri duydu. Ağaçların koyu gölgeleri çevresini iyice kararttığı için görülmesi mümkün olmadığı halde, Jonas nefesini tutarak yıldırım düşmüş bir ağaç kadar sessiz duruyordu. Genç adamın kulübeler arasından geçip ateşin çevresindeki ışık dairesine girişini ve kendi kulübesinin kapısından girmeden önce gelişinin yarattığı etkiden emin olmayan birisi gibi, bekleşen insanların arkasından dikkatle dolanışını izledi.

Saatler geçti ve Jonas, zıplayarak dans eden insanları seyredip yıldızlar başının üzerinde sallanır ve gece kuşları çevresindeki çalılıkta konuşurken davulları dinledi. Durmadan, şimdiye kadar düşünmekten kaçındığı şeyi, ateşler söner ve dans edenler evlerine giderken gittikçe görünmez bir hal alan, küçük, karanlık kulübede neler olduğunu düşünüyordu. Ay küçülmüşken, yüksekteyken ve sırtında buz gibiyken, ağaçlar patikaya keskin siyah gölgelerini düşürürler ve sabah rüzgârının kokusu duyulurken, genç adamın tekrar ona doğru geldiğini gördü. Şimdi Jonas, tutulmuş ayaklarını kıpırdatıyor ve tetiğin kıvrımını parmağında hissederek silahı yavaşça kaldırıyordu.

Genç adam yalpalayarak yanından geçerken -çünkü yorgundu ve dikkatsizce hareket ediyordu- Jonas, birkaç adım arkadan yumuşak tozlu patikaya kaydı, ıslak dallar yüzüne savrulup büyük çiy taneleri bacaklarına dökülünce geri sıçradı. Soğuktu; nefesi, ayışığında dağılan, yeğin, incimsi bir buğuya dönüşüyordu.

Önündeki adama o kadar yakındı ki kaldırdığı tüfek ona değebilirdi; adam birden geri dönse gizlenmenin hiç yolu yoktu; ama Jonas güvenle, yine de dikkatli, yürüyordu ve durmadan, çalılardan soğuk, ayışığıyla aydınlanmış tarlaya hışırtıyla fırlayan, o çevik, genç tavşanı, on adım öteden nasıl vurduğunu düşünüyordu.

Yıldızlardan bir kubbe altında derin bir yeşile dökülen dönümlerce mısırın kenarına geldiklerinde, Jonas bir kedi gibi yürümeye başladı. Artık emin olmak istiyordu; ve ışıkta direkler üzerinde çılgın bir kümes gibi görünen tarlanın köşesindeki atış

platformundan sadece yirmi metre uzaktaydı. Genç adam yorgunluk ve içkiden sendeliyor, ağır ayaklarının altında diri mısırları ezerek her adımda bir çatırtı çıkarıyordu.

Ama tavşan çalılıktan bir mızrak gibi fırlamış, öne doğru atılırken göğsüne kurşunu yemiş, yere doğru eğimlenen bir mızrak gibi düşmüştü; yalpalamamış, sendelememiş ve sallanmamıştı. Jonas adamdan tiksinmeye başladı ve genç rakibine karşı duyduğu hayranlık eriyip gitti. Karısına gülen, uzun, ince gencin, miller boyu ürkmemiş av bırakmayacak kadar çok ses çıkaran, önündeki hantal şekille alakası bile yoktu.

Atış platformuna ulaştıklarında, Jonas olduğu yerde kaldı ve gencin ilerlemesini bekledi. Tüfeği yanağına dayadı, çelikten aşağı bir ışık parıltısı gönderen namlunun yıldızlara doğru uzandığını gördü. Adamın sırtının mısırlar üzerinde sallanışını seyrederek hareket etmeden bekledi. Sonra, tam zamanında, tüfeği ateşlemeye hazırlanarak parmağıyla tetiği kavradı.

Silahın sesi yankılanırken siyah, yuvarlak kafa yıldız tarlalarını kirleterek titredi; gövde büzülür gibi oldu ve ellerinden biri sanki yere uzanacakmış gibi havaya savruldu. Sonra adam ürkek kalın bir çığlıkla mısırlar arasında yok oldu. Jonas tüfeği indirip kulak kesildi. Adam bir şey öğütülüyormuş gibi bir ses çıkardı, korkunç bir hırıltı ve uykuda konuşuyormuş gibi bazı kelimeler mırıldandı.

Jonas, mısırlar arasında yavaş yavaş titreyen gövdeye ulaşıncaya kadar bacaklarını kesen sivri uçlu yaprakların içinden ilerledi. Titreme durana kadar bekledi, sonra, üşümüş, ay-yeşili yaprakları, iyice görebilmek için araladı.

Temiz, küçük bir delik değildi: Sert deri yarılmış, kan simsiyah toprağa akıyordu, organlar şekilsiz ve güzellikten uzak birbirine geçmişlerdi, yüz toprağa yapışmıştı.

"Bir domuz" dedi yüksek sesle Jonas, ayağıyla yavaşça ittirirken, dinleyen aya, "Domuzdan başka bir şey değil."

Hırıldayan, görünmez hayvana, körleme ateş ettiğini anlatırken, bunun kulağa nasıl geleceğini duymak istiyordu.

HAİNLER

Thompsonların eski evini, ilk ziyaretlerinden çok daha önce keşfetmiştik.

Evin arka tarafında, kabak bahçesi, pawpaw ağaçlarının bittiği kül tepecikleri ve rüzgârın çarpıp salındığı su oyuklarının, çalılıklara kadar uzandığı, bir dönümlük bir arazi vardı. Çalılık sık ve korkutucuydu, otlar uzun bir adamın boyunu bile geçiyorlardı. Keçi yolu bile yoktu.

Artık her köşesini ezberlediğimiz o bir dönümden bıktığımızda çiftliğin geri kalanını keşfetmiştik; ama bu çalılık yasaktı. Arada bir kenarında duruyor ve karışık granit katmanlarını ve yosunlu, kocaman karınca yuvalarını görmeye çalışıyorduk. Bazen otlar kafamızın üzerinde küçük mavi bir boşluk bırakarak arkamızdan kapanana kadar, birkaç adım içeri giriyorduk.

Sonra ödümüz patlıyor, kaçıyorduk.

Daha sonraları, ilk silahımızı alıp onunla birlikte yeni bir cesaret duygusu da kazanınca, o çalılığa meydan okumak zorunda hissettik kendimizi. Günlerce beç tavuklarının sadece elli metre öteden gelen sesini dinleyip korkaklığımıza bahaneler arayarak karar veremeden bekledik. Sonra bir sabah, gün doğumunda, ağaçlar pembe ve altın rengiyken ve otların üzerinden parlak çiy damlaları süzülürken hafifçe gülümseyerek birbirimize baktık ve korkunç bir kalp çarpıntısıyla çalılığa daldık.

Otlar bizi hemen içlerine almışlardı ve birbirimizi kaybetmemek için ikimiz de diğerinin elbisesine yapışmıştık. Başları öne eğik, gözleri keskin otlar yüzünden yarı kapalı iki küçük kız, karınca yuvaları ve granit katmanları arasından yavaşça yürümeye çalışıyorlardı, vahşi bir hayvanın pusuya yatmış olabileceği, dikenler, hendekler ve dev kaktüsler arasından.

Birden, sadece birkaç dakikalık bir paniğin ardından, sığır izleri taşıyan kırmızı topraktan bir alana çıktık. Biraz ilerimizde beç tavukları eşeleniyordu. Alımlı siyah bir kuşun koşarak bir keçi yolunda kaybolduğunu gördük. Neşeyle bağırarak onu izledik, çünkü o korkunç çalılığı kolayca ele geçirmiş ve çiftliğin diğer tarafları gibi kendi bölgemize katmıştık.

Arazinin ani bir eğimle dere yatağına indiği yerde tekrar durmak zorunda kaldık, suya giden sığırlar oradaki otları ezmişlerdi. Elbiselerimizi sıvayıp kaygan otların üzerinden kendimizi aşağı bıraktık, paçalı donlarımız yırtılmış ve dizlerimiz çizilmiş bir halde, üzerinde yer yer inek pislikleri ve parlak kuvars parçaları olan kırmızı tozla dolu bir dongaya düştük. Dizilmiş bizi seyreden beç tavukları endişeyle başlarını eğmişlerdi; ama kardeşim kabadayılığını takınıp: "Bu sefer tavşan avlayacağım!" dedi.

Kollarını sallayarak kuşların üzerine koştu ve kuşlar kaçıştılar. Birbirimize baktık ve artık beç tavuğu avlayamayacak kadar büyüdüğümüzü hissederek karşılıklı güldük.

Burada dere yatağının kenarında, çalılıklar daha değişikti. Sığırlar otları seyrelttiğinden, biz yürürken yerden kırmızı bir toz kalkıyordu. Tek tük, dikenli ağaçlar ve her yerde sarı erik

gibi küçük meyvelerle kaplı, zehirli elma çalılıkları vardı. Vahşi kadife çiçeklerinin baharlı, sıcak kokusu her yeri sarmıştı.

Gövdelerimiz gerilmiş, gözlerimiz yarım mil ileri dikilmiş, abartılı bir dikkatle yürürken, on adım ötemizde durmuş bizi seyreden duiker*'in farkına varmamıştık. Heyecanla bağırıp hayvanı ürküttük. Sonra yüzümüze vuran çalılar ve bacaklarımızı yırtan dikenler arasında, avazımız çıktığı kadar bağırarak manyaklar gibi koştuk.

On dakika sonra, karşımıza ansızın bir dikenli tel çıktı. "Sınır" diye fısıldaştık, huşu içinde. Bu bir efsaneydi; burann bir çeşit Çin Seddi olduğunu düşünmüştük çünkü öte tarafında leoparların, babunların ve koodoo* sürülerinin dolaştığı, kullanılmayan, binlerce, binlerce millik devlet arazisi vardı. Ama hayal kırıklığına uğramıştık: Şu meşhur sınır bile sadece bir parça telden ibaretti ve duiker de ortalıkta görünmüyordu.

Umrumuzda olmadığını göstermek için ıslık çalarak ve yanı sıra yürürken teli dere yatağında bir mil yankılanacak kadar tıngırdatarak yürüdük. Etrafımızdaki çalılık bize yabancıydı; çiftliğin bu kısmını daha önce hiç görmemiştik. Hâlâ dikenli ağaçlar ve otlardan başka hiçbir şey yoktu ve tombul ağaç güvercinleri her dalda dem çekiyorlardı. Çitin direklerine tırmandık ve babamızın birden ortaya çıkıp bizi kahvaltıya götürmesini diledik. Ne yazık ki kaybolmuştuk.

İşte tam o sırada ben pawpaw ağacını gördüm. Herhalde bir süredir boş boş ona bakıyordum, çünkü bir pawpaw ağacı için çok alışılmadık bir yerde duruyordu. Üzerinde üç kocaman, sarı pawpaw vardı.

"İşte kahvaltımız" dedim.

Onları aşağı düşürdük, yere oturduk ve yedik. Yavan kaymaksı meyve çok geçmeden bizi doyurdu. Göğe bakıp yarı uyuklayarak yere uzandık. Güneş kasıp kavuruyordu; sıcak ve yorgunluktan erimiştik. Ama yer çok sertti. Etrafa bakınca yere

---

* Duiker: Küçük Afrika antilobu. (Ç.n.)
* Koodoo: Büyük spiral şeklinde boynuzları olan çizgili Afrika antilobu. (Ç.n.)

dağılmış aşınmış tuğlaları gördük. Çevremiz tuğla ve beton parçalarıyla doluydu.

"Thompsonların eski evi" diye fısıldaştık.

Sanki birden güvercinler kaskatı kesilmiş ve çalılık düşmanlaşmıştı. Korkuyla oturduk. Nasıl olmuş da daha önce fark edememiştik? Dikenlerin arasında iki sıra pawpaw vardı; mor bir begonvil çalıların üzerine devrilmişti; bir gül ağacı, ayağımızın dibine, beyaz yapraklarını saçmıştı; ve ayakkabılarımız kırık cam parçalarına gömülmüştü.

Harap, ıssız, terkedilmişti ve bizimkilerin, evlenmeden önce senelerce burada yaşamış olan Bay Thompson hakkında anlattıkları geldi aklımıza. Onların alçak, hoşnutsuz sesleri ağaçlardan yankılanıyor gibiydi; korkunç bir panik içinde silahı kapıp eve doğru koşmaya başladık. Kaybolduğumuzu düşünüyorduk; ama anında hendeğe ulaştık, nefes nefese yukarı tırmandık ve çalılıktan o kadar hızlı geçtik ki, orada olduğunu fark etmedik bile.

Daha kahvaltı zamanı bile değildi.

"Thompsonların eski evini bulduk" dedik sonunda, o sabah yepyeni bir dünya keşfettiğimizi gururlu yüzlerimizden kimse anlamadığı için biraz kırgınca.

"Öyle mi?" dedi babam boş boş. "Artık geriye pek bir şey kalmamıştır."

Korkumuz geçiverdi. Utançtan birbirimizin yüzüne bakmaya cesaret bile edemiyorduk. O günden sonra eve yeniden gittik ve pawpawları saydık ve begonvili bir ağacın üzerine sardırdık ve beyaz gül ağacını bir sırığa bağladık.

Bir hafta sonra orası artık bizimdi. Bütün günümüzü, yıkıntıları yerden süpürerek ve yere dağılmış tuğlaları çalılığa taşıyarak geçiriyorduk. Otların arasından düzinelerce boş şişe bulmak bizi hiç şaşırtmadı. Onları dere yatağındaki bir hendekte yıkayıp rüzgârda kuruttuk ve evin odalarını bu parlak duvarlarla belirledik. Hayalimizde Thompsonların evi tekrar inşa edilmişti, saz çatılı, tuğla duvarlı küçük bir yer.

Parlayan güneşin altında durup annemizin sesini taklit ederek: "Sazların altı her zaman serindir, dışarısı ne kadar sıcak olursa olsun" diyorduk. Ve sonra, duvarlarla çatı kafalarımızda iyice şekillendiğinde ve artık su götürmez bir biçimde kesinleştiklerinde, sırayla birimiz Bay Thompson olarak, başka oyunlar oynamaya başladık.

Bay Thompson hangimizse, elinde bir şişeyle sendeleyerek çalılıktan çıkar, eşiğe takılır ve yere düşerdi. Diğerimiz onu serinletmeye çalışıp kafasına derenin suyuna batırılmış mendiller koyarken, o yerde yatar ve inlerdi. Ya da görünmez yerlilere anlaşılmaz küfürler savurarak, şişeler arasında sallana sallana dolaşırdı. Ne de olsa bu çiftlik bölgesinde boşuna yetiştirilmemiştik.

İşte biz, bir gün, yine böyle dalıp gitmişken, dikenlerin arasından yerli bir kadın çıktı ve bize bakmaya başladı. Birbirimize sokularak gitmesini bekledik; ama o daha da yakınlaştı ve bizi korkutan bir bakış fırlattı. Yaşlı ve şişmandı, mağazadan alınmış, kırmızı, çiçekli bir elbise giyiyordu. Yumuşak, yaltaklanan bir sesle: "Efendi Thompson ne zaman dönüyor?" dedi.

"Git buradan!" diye bağırdık. Ve sonra gülmeye başladı. Kalçalarını sallayarak ve omzunun üzerinden bakıp gülerek salına salına çalılığa girdi. O gittikten sonra bile kahkahası ağaçların arasından duyuluyordu; bu, yıkıntıdan ikinci kaçışımızdı, yine de yavaşça ve ağırbaşlılıkla yürüdük, bizi artık göremeyeceğinden emin olana kadar.

Birkaç gün boyunca eve gitmedik; gittiğimizde de Bay Thompson oyununu bıraktık. Artık onu tanımıyorduk; o kahkaha, o aşağılayıcı bakış, bizim bilgi ve deneyimlerimizi aşıyordu. Ev artık bizim değildi. Aralarına şişeler dizilmiş bir kaç kırık tuğlaydı sadece. Oradan korkmuyormuş gibi davranamıyorduk; yaşlı yerli kadının sessizce durup bizi seyretmediğinden emin olmak için sürekli omuzlarımızın üzerinden etrafı kolaçan ediyorduk.

Çitin kenarında aylak aylak dolaşırken bizden metrelerce yüksekteki pawpawlara, ayağımızın dibine düşüp patlayana kadar taş atıyorduk. Sonra da onları tekmeleyerek çalılığa itiyorduk.

"Neden artık eski eve gitmiyorsunuz?" diye temkinle sordu annem, onun bu işten ne kadar memnun olduğunu bilmediğimizi sanarak. Orada o kadar uzun süre kalmamız, onu içten içe rahatsız ediyordu.

"Oh, bilmem..."

Birkaç gün sonra Thompsonların bizi görmeye geleceklerini duyduk ve hiç kimse söylemeden bunun öyle sıradan bir ziyaret olmadığını anladık. Bu ilk gelişleriydi; bunca seneden sonra yok yere geliyor olamazlardı. Hem bizimkiler de gelmelerini pek istemiyorlardı. Bu yüzden araları bozulmuştu.

Biz almadan önce, buralarda hiç kimsenin oturmadığı zamanlarda, on yıl boyunca bizim çiftlikte yaşamıştı Bay Thompson. Sonra birden İngiltere'ye gitmiş ve karısıyla birlikte geri dönmüştü. Karısı bu çiftliğe hiç gelmemişti. Bay Thompson çiftliğini bize satıp kendine başkasını almıştı. İnsanlar:

"Zavallı kız! Hem de daha yeni geldi" demişti insanlar. Kadın evin yanmasına çok kızmıştı çünkü bu, Bay Thompson yeni çiftliğinde bir ev inşa edene kadar, yaklaşık bir yıl boyunca, arkadaşlarının yanında kalması demekti.

Onlar gelmeden bir gece önce, annem, tuhaf, üzüntülü bir sesle, defalarca "Zavallı küçük kız; zavallı, zavallı küçük kız" demişti.

Babam: "Oh, bilemiyorum. Biraz adil olmak lazım. Seneler senesi burada yapayalnızdı" dedi.

Hiç yararı yoktu; Annem sadece Bay Thompson'dan değil, o gece, babamdan da hoşlanmıyordu; ve biz de onun tarafındaydık. Kollarını bize doladı ve suçlarcasına babama baktı. "Her şeyin acısı kadınlardan çıkıyor" dedi. Annem böyle konuşmaya başladığında, ki bazen yapardı, babam piposunu yakar ve yürüyüşe çıkardı. Ama bu gece öfkeyle: "Bana bak, bu insanların gelmesi benim suçum değil" dedi.

"Senin suçun olduğunu da kim söyledi?" diye yanıtladı annem.

Ertesi gün arabayı görür görmez, çalıların arasında kaybolduk. Kaçtığımız için değil -sevmediğimiz misafirler geldiğinde hep kaçardık- ama Bay Thompson'ın evini sahiplendiğimiz için ve eğer o gözlerimizi görürse, gitmekle annemize ihanet ettiğimizi anlayacağı için suçluluk hissediyorduk.

Bu tür durumlarda sığınağımız olan bir ağaca tırmandık ve yerden dört metre yukarıdaki dallarına uzandık, hep Thompsonları düşünerek Mowglide oynadık.

Her zamanki gibi zaman duygumuzu yitirmiştik ve sonunda, tehlikenin geçtiğini düşünerek geri döndüğümüzde, araba hâlâ oradaydı. Merakımıza yenilmiştik.

Annemin ayıplayıcı bakışları altında, utangaç gülümsemelerle sessizce verandaya çıktık. Sonra nihayet başlarımızı kaldırıp Bayan Thompson'a baktık. Onu nasıl hayal ettiğimizi bilmiyorum; ama onun için korumacı, tutkulu bir acıma hissediyorduk.

İri, sarışın, cafcaflı bir kadındı, insan-kaçıran kuşu gibi bir sesi vardı, korkunçtu. Yüksek seslere dayanamayan babam, koltuğun kenarlarına yapışmış, ona büyük bir hoşnutsuzlukla bakıyordu. Annemin gülüşü kibar, ama boştu ve sesinde kendi özel tercihi olmasa da bazı şeylere sadık kalmak zorunda olduğunu belirten bir şeyler vardı. Bu ses tonunu çok iyi biliyorduk.

Bay Thompson'a gelince, o nefret ettiğimiz ve korktuğumuz şeytan, karısı konuşurken utangaç bir gülümsemeyle yere bakan, komik ve sarsak bir adamdı. Hiç de düşündüğümüz gibi çıkmamıştı. Yaşlı köpeğimize benziyordu. Bir an için ne yapacağımızı bilemedik; sonra alelacele taraf değiştirdik. Kendimizi bildik bileli bizimkilerin birbirleriyle değil de bizimle paylaştıkları yalnız dünyalarının içimizde uyandırdığı derin ve tehlikeli acıma duygusu, şimdi de Bay Thompson'a yöneltilmişti. Artık Bayan Thompson'dan nefret ediyorduk. Bunu da annemin koltuğundan babamınkine geçerek gösterdik.

"Kıpırdanıp durmayın, uslu çocuk olun bakayım" dedi babam.

Bayan Thompson eski evi görmek istiyordu. Sesindeki ısrardan, bütün öğleden sonra hep bundan söz ettiğini anladık ya da

başka bir şeyden söz ettiyse bile niyeti bir an önce evi görmekti. Gaddar bir gülücükle Bay Thompson'a "Şu eski ev hakkında çok ilginç şeyler duydum. Ben gelmeden önce kocamın nerede yaşadığını mutlaka görmem gerek..." deyip duruyordu. Ve onayını almak için anneme bakıyordu.

Ama annem kararsız bir sesle: "Çok geçmeden karanlık basacak. Hem bir patika bile yok" dedi.

Babam: "Görmeye değer bir şey yok. Geriye hiçbir şey kalmadı" dedi dobra dobra.

"Evet, yandığını duymuştum" dedi Bayan Thompson yine kocasına bakarak.

"Gaz lambası yüzünden..." diye mırıldandı Bay Thompson.

"Kendim görmek istiyorum."

Bu sırada, kardeşim babamın koltuğundan indi ve parlak, yalancı bir gülümsemeyle Bayan Thompson'a "Nerede olduğunu biliyoruz. Sizi götürebiliriz" dedi. Kamıma bir dirsek attı ve kimse konuşamadan çekip gitti.

En sonunda gitmeye karar verildi. Onları bildiğim en uzun, en zorlu yola soktum. Kendimize bir patika açalı çok olmuştu, ama oradan gitmek çok kolay olurdu. Bayan Thompson'ı kayalara tırmandırıp otların arasından geçirttim, çalıların altından süründürttüm. Keskin çakıllar ve toz dolu bir hendeğe diz üstü düşürdüm. Son olarak, onu dikenler çevresinde kocaman bir daire çizerek o kadar hızlı yürüttüm ki arkamda bir köpek gibi soluk soluğa kaldı. Ama hiç şikâyetçi değildi; evi görmeyi çok istiyordu.

Bir zamanlar evin bulunduğu yere geldiğimizde, hava neredeyse kararmak üzereydi ve uzun otların püsküllleri rüzgârda titreşiyor ve pawpaw ağaçlarının karaltısı kırmızı göğün önünde yükseliyordu. Çevrede yavaş yavaş dolanan beç tavukları vardı.

Hızlı hızlı nefes alan kardeşim, doğal görünmeye çalışarak bir ağaca yaslanmıştı. Bayan Thompson güvenini yitirmişti. Etrafına bakarak kımıldamadan durdu ve terk edilmişlik o ilk sabah bizi yakaladığı gibi onu da yakaladı.

"Ama ev *nerede?*" diye sordu sonunda, farkında olmadan sesini yumuşatıp sanki evin, önünde yerden yükselivermesini bekliyormuş gibi bakarak.

"Sana yandığını söylemiştim. *Artık* bana inanıyor musun?" dedi Bay Thompson.

"Yandığını *biliyordum*... Peki o zaman, neredeydi?" Sesi ağlayacakmış gibi çıkıyordu. Beklediği bu değildi.

Bay Thompson yerdeki tuğlaları gösterdi. Hareketsizdi. Çitin üzerinden, sisin uzun kıvrımlarının toplandığı dere yatağına bakıyordu. Işık gökyüzünden çekildi ve hava soğumaya başladı. Bir süre hiç kimse konuşmadı.

"Tanrının unuttuğu bir yer" dedi sonunda Bayan Thompson sinirli sinirli. "İyi ki yanmış. Yani siz burada oyun mu oynuyorsunuz?"

Sıra bizdeydi. "Burayı seviyoruz" dedik görev bilinciyle, hayalete benzer gül ağacının yanında, tuğlaların üzerinde, ikimizin el ele duruşunun, onun gözünde burayı zararsız hale getireceğini biliyorduk. "Bütün gün burada oynuyoruz" diye uydurduk.

"Tuhaf bir zevkiniz var" dedi bize, ama gerçekte Bay Thompson'la konuşuyordu.

Bay Thompson onu duymadı. Eskileri hatırlıyormuş gibi dalgın bir ifadeyle etrafa bakıyordu. "On yıl" dedi sonunda. "On yıl boyunca burada yaşadım."

"Aptallığından" dedi karısı sert sert. Bu laf onun gözünde konunun kapandığını gösteriyordu.

Dönüş yolculuğuna başladık. İki kadın öndeydi; arkada babam ve Bay Thompson; en arkada biz. Bir kaktüs ağacının altındaki küçük bir donganın yanından geçerken, kardeşim: "Bay Thompson, Bay Thompson bakın" diye fısıldadı.

Babam ve Bay Thompson geri döndüler. "Bakın" dedik ağzına kadar şişelerle dolu olan çukuru göstererek.

"Kestirmeden gelip onları sakladım" dedi kardeşim gururla, onlara bir suç ortağı gibi bakarak.

Babam çok rahatsız görünüyordu. "Acaba buraya nasıl gelmişler?" dedi sonunda, kibarca.

"Biz bulduk. Evdeydiler. Onları sizin için sakladık" dedi kardeşim, heyecandan yerinde duramıyordu.

Bay Thompson, bize keskin ve rahatsız bir bakış fırlattı. "Siz tuhaf çocuklarsınız" dedi.

Bize böyle teşekkür ediyordu ha; sonra annemin bağırdığını duyduk: "Orada ne yapıyorsunuz?" Ve hemen yürümeye başladık.

Thompsonlar gittiğinde, bir şeyler söylemesini bekleyerek babamın etrafında dolanmaya başladık.

En sonunda, annem yokken, başını sinirli sinirli salladı ve "Neden böyle bir şey yaptınız?" dedi.

Çok incinmiştik. "O görebilirdi" dedik.

"Öyle bir kadına ne yapsan para etmez" dedi sonunda. "Yine de niyetinizden iyi olduğuna inanıyorum."

Kendimizi koyverdik; hayal kırıklığına uğramıştık.

Verandanın köşesinde, karanlıkta, Annem, karanlık çalılığa bakarak oturuyordu. Yüzünde amansız bir kınama, tiksinti ve mutsuzluk bakışı vardı. Biz de bu bakışa dahildik, biliyorduk.

Ters ters bize baktı ve "Çiftlikte böyle dolaşmanız hoşuma gitmiyor. Silahınız olsa bile" dedi.

Ama bunu çok sık söylüyordu ve beklediğimiz bu değildi. Sonunda o da geldi.

"Benim iki küçük kızım" dedi. "Çalılıklarda tek başına, birlikte oynayabilecekleri kimse yok..."

Çalılık umrunda bile değildi. Kendimizi üzerine bıraktık. Tekrar, baş döndürücü bir hızla taraf değiştirmiştik. "Zavallı anne" dedik. "Zavallı, zavallı anne."

Buna ihtiyacı vardı. "Bir kadına göre bir yaşam değil bu" dedi, sesi titriyordu, bizi kendine bastırdı.

Ama artık rahattı.

YAŞLI ŞEF MSHLANGA

Güzeldi, bütün beyaz çiftlikleri gibi büyük bölümü kullanılmayan, sadece birkaç küçük alanda ekim yapılmış, babasının çiftliğindeki çalıları arşınladığı yıllar. Tarlaların arasında ağaçlardan, uzun, seyrek otlardan başka hiçbir şey yok; diken, kaktüs ve hendek, ot ve kaya katmanları ve diken. Ve Afrika'nın sıcak toprağından tahmin edilemeyecek kadar eski bir devirde fırlamış olan -millerce düzlük ve çalılığı dolaşan rüzgârın ve güneşin, üzerinde çukurlar ve kıvrımlar oyduğu- bir kaya parçası, gözleri soluk, söğütlerle örtülü bir nehirden ve soluk ışıltılı bir şatodan başka hiçbir şey görmeyen bir kızın, "Örümcek ağı uçtu ve salındı, ayna boydan boya kırıldı..." şarkısını söyleyen bir kızın ağırlığını taşırdı.

Ayaklarının altında kırmızı, sert toprak, tepesinde katedral

gibi kemerlenen, güneşin damarlandırdığı yapraklar, yeşil mısır tünellerinde yürürken, incecik, kırmızı yıldızlı bir yaban otu danteli, çatlak sesiyle kehanetler savuran siyah, kambur bir şekli hatırlatırdı ona: Soğuk Kuzey ormanlarının doğurduğu Kuzey cadısı mısır tarlasında karşısına dikilirdi ve mısır tarlası, onu sık ağaç dalları arasından ormancının kırmızı, dost ateşinin göründüğü; yumuşacık, bembeyaz karın lapa lapa yağdığı boğumlu meşe kökleri arasına bırakarak solup kaybolurdu.

Gözlerini merakla güneş kaplı bir coğrafyaya, ıssız ve vahşi bir coğrafyaya açan beyaz bir çocuğun onu sahiplenmesi, msasa ağaçlarını ve dikenleri tanıdık bulması, kanının değişen mevsimlerle özgürce aktığını hissetmesi beklenebilir.

Bu çocuk, msasa ağacını ya da dikeni oldukları gibi göremiyordur. Kitapları yabancı peri masalları anlatıyor, nehirleri yavaş ve huzurlu akıyordu ve bir dişbudak ya da bir meşenin yapraklarını tanıyor, "veld"* kelimesi ona yabancı geldiği halde, İngiliz ırmaklarında yaşayan küçük canlıların isimlerini biliyordu, başka hiçbir şey hatırlayamamasına rağmen.

Bu yüzden senelerce veld, ona gerçekdışı göründü; güneş yabancı bir güneşti ve rüzgâr tuhaf bir dilde konuşuyordu.

Çiftlikteki siyahlar, ağaçlar ve kayalar kadar uzaktılar. Kurbağa yavruları gibi çoğalan, azalan ve kümelenen siyah şekilsiz bir yığındılar, yüzleri yoktu, sadece hizmet etmek, "Evet, patron" demek ve paralarını alıp gitmek için oradaydılar. İnsanın anlaması gerekmeyen tuhaf gereksinimlerine göre bir çiftlikten diğerine geçer, her mevsim değişirlerdi; belki yüzlerce mil Kuzey'den ya da Doğu'dan gelir, birkaç ay sonra giderlerdi; kimbilir nereye? Belki de, Afrika'nın bu bölgesinde kazandıkları, ayda birkaç şilin ve günde iki öğün, bir çanak mısırdan çok daha fazlasını kazanabilecekleri Johannesburg'daki efsanevi altın madenlerine.

Çocuğa bunları olduğu gibi kabul etmesi öğretilmişti; eğer bir kitap düşerse, hizmetçiler metrelerce öteden onu kaldırmak için koşup gelirlerdi. Ona "Nkosikaas" diyorlardı -Hanım Şef-

---

* Veld: Güney Afrika platosunun düz, ağaçsız otlağı. (Ç.n.)

kendi yaşındaki siyah çocuklar bile.

Sonraları, çiftlik, merakını doyuramayacak kadar küçük gelmeye başlayınca, omzunda bir silahla, iki köpek eşliğinde, dere tepe millerce yol yürümeye başladı; köpekler ve silah korkuya karşı takılmış kalkanlardı. Onlar yanında olduğu sürece asla korkmazdı.

Kaffir patikalarında, yarım mil ötede bir yerli görürlerse, köpekler, onu bir kuş gibi ağacın tepesine çıkmaya zorlarlardı. Yerli yakınmaya kalkışırsa (zaten kendisi komik olan garip diliyle) bu küstahlık sayılırdı. Eğer moral düzgünse, o zaman gülünebilirdi. Değilse, ağaçtaki kızgın yerliye bir kere bile bakmadan geçip gidilirdi.

Beyaz çocuklar bir araya geldikleri ender durumlarda, oradan geçen bir yerliyi soytarı durumuna düşürmek için ona selam verip eğlenebilirler; köpekleri üzerine salıp onun kaçışını izleyebilirler; küçük siyah bir çocukla bir köpek yavrusuyla oynar gibi oynayabilirlerdi; oysa bir köpeğe suçluluk duymadan taş ve sopa atamazlardı.

Yine de sonraları, çocuğun kafasında bazı sorular belirmeye başladı ve cevapları kabul etmek kolay olmadığı için daha da kibirli davranışlarla susturuldular.

Evde çalışan siyahları da arkadaş olarak görmek olanaksızdı, çünkü onlardan biriyle konuşmaya kalksa, annesi endişeyle koşarak gelir: "Gel buraya, yerlilerle konuşmamalısın" derdi.

Bir hizmetçi İngilizce konuşurken hata yaptığında ya da bir emri anlayamadığında, ona yüksek sesle, acımasızca gülmeyi kolaylaştıranda ortada hoş olmayan bir şeyler, bir tehlike olduğu sezgisiydi; kahkahanın öyle bir türü vardır ki korkunun ta kendisidir, kendinden korkar.

Bir akşam, on dört yaşındayken, kocaman kırmızı kesekleri çırpıntılı kırmızı bir deniz gibi aşağıdaki dere yatağına dökülen, henüz sürülmüş bir mısır tarlasının kenarında yürüyordum; kuşların ağaçtan ağaca uzun hüzünlü nameler yolladıkları ve toprağın, göğün ve yaprakların renklerinin derinleştiği ve altın rengi olduğu susup kulak kesilme saatlerindendi. Silahım omzumda, köpekler ayaklarımın dibindeydi.

Karşımda, belki yüz metre ileride, büyük bir karınca yuvasının arkasından üç kişilik bir yerli grubu belirdi. Köpekleri yanıma çağırmak için ıslık çaldım ve silahı yere eğip benim geçmem için saygıyla geri çekilmelerini bekleyerek ileri doğru yürüdüm. Ama adamlar dümdüz üzerime geldi ve köpekler kovalama emri almak için bana baktılar. Kızmıştım. Sizi gördüğü an kenara çekilmemek bir yerli için "küstahlık" sayılırdı.

En önde, ağırlığını bastonuna vererek yürüyen, beyaz saçlı yaşlı bir adam vardı; koyu kırmızı bir çarşaf, omuzlarından pelerin gibi sarkıyordu. Arkadan, yığınla çömlek, kısa saplı balta, assegai* taşıyan iki genç adam geliyordu.

Bu sıradan bir grup değildi. İş arayan yerlilerden değillerdi. Ağırbaşlı, kendi işleriyle uğraşır bir havaları vardı. Bu ağırbaşlılık dilimi tutmama neden oldu. On adım ötelerine kadar, hırlayan köpekleri yatıştırmaya çalışarak yavaş yavaş yürüdüm. Sonra yaşlı adam çarşafı kendine çekerek durdu.

"Günaydın, Nkosikaas" dedi, günün her saatinde selamlamak için kullanılan alışılmış kelimeyi kullanarak.

"Günaydın" dedim. "Nereye gidiyorsunuz?" Sesim biraz sertti.

Yaşlı adam kendi dilinde konuştu, sonra genç adamlardan birisi kibarca öne çıktı ve özenli bir İngilizceyle "Şefim ırmağın öteki tarafındaki kardeşlerini görmeye gidiyor" dedi.

Bir şef, diye düşündüm, bu yaşlı adamın önümde benimle eşit gibi -hatta eşitten de öte, çünkü o kibarlık gösteriyordu, ben değil- durmasını sağlayan gururun nedenini anlayarak.

Yaşlı adam, hâlâ on adım ötede, maiyeti tarafından kuşatılmış, bana bakmaksızın (bu kabalık olurdu) gözlerini başımın üzerinden ağaçlara dikmiş, ağırbaşlılığını kendisine miras kalmış bir elbise gibi giyerek tekrar konuştu.

"Sen efendi Jordan'ın çiftliğindeki küçük Nkosikaas mısın?"

"Evet, öyle" dedim.

"Belki babanız hatırlamaz" dedi tercüman yaşlı adamın yeri-

---

* Assegai: Güney Afrika kabileleri tarafından kullanılan tahta saplı mızrak. (Ç.n.)

ne "Ama keçilerle ilgili bir sorun vardı. Sizi şu kadarken görürdüm..." Genç adam elini dizi hizasında tuttu ve gülümsedi.

Hepimiz gülümsedik.

"Adınız ne?" diye sordum.

"Bu, Şef Mshlanga" dedi genç adam.

"Babama sizinle karşılaştığımı söyleyeceğim" dedim.

Yaşlı adam: "Babanıza selamlarımı iletin küçük Nkosikaas" dedi.

"Günaydın" dedim kibarca, hiç öyle davranmadığım için kibarlığı zor bularak. "Günaydın küçük Nkosikaas" dedi yaşlı adam ve geçmem için kenara çekildi.

Silahımı hantal hantal tutarak yürüdüm, köpekler en sevdikleri oyundan, yerlileri hayvan gibi kovalamaktan mahrum edildikleri için hırıldıyorlardı.

Çok geçmemişti ki yaşlı bir kâşifin kitabında "Şef Mshlanga'nın ülkesi" lafını okudum. Şöyle devam ediyordu: "Yönümüz Şef Mshlanga'nın ülkesiydi, ırmağın kuzeyi ve amacımız onun bölgesinde altın aramak için izin istemekti."

"İznini istemek" lafı, yerlileri kullanılacak şeyler gibi görerek yetiştirilmiş beyaz bir çocuk için o kadar tuhaftı ki o bastırılamayacak soruları bana tekrar hatırlattı; kafamda yavaş yavaş mayalandılar.

Başka bir sefer, gözden kaçmış kayaları arayarak, hâlâ, çekiçleri ve çadırları ve kırılmış kayalar arasından altını elemek için kullandıkları tavalarıyla Afrika'yı dolaşan yaşlı altın arayıcılarından biri çiftliğe gelmişti ve eski günlerden konuşurken yine o lafı kullandı. "Burası Yaşlı Şef'in ülkesiydi" dedi. "Şuradaki dağlardan, ırmağa kadar uzanıyordu, yüzlerce mil arazi." Bizim bölgeyi böyle adlandırmıştı: "Yaşlı Şef'in ülkesi"; bizim taktığımız adı kullanmamıştı; gaspedilmiş topraklarla hiç alakası olmayan bir isim.

Afrika'nın bu bölgesinin beyazlara açıldığı zamanları (en fazla elli yıl olmuştu) anlatan kitapları okudukça, Şef Mshlanga'nın, bütün kâşifler ve arayıcılar tarafından tanınan ünlü birisi olduğunu öğrendim. Ama herhalde o zamanlar gençti ya da belki sözü edilen kişi babası veya amcasıydı, bunu hiç öğrene-

medim.

O yıl, çiftliğin, yerlilerin ulaşım için kullandığı bölgesinde, ona defalarca rastladım. Kuşların öttüğü büyük kırmızı tarlanın yanından geçen yolun göçebelere ayrıldığını öğrendim. Belki de oraya sık sık gitmemin nedeni onu görmekti; onun tarafından selamlanmak, karşılıklı kibarlık gösterileri, beni rahatsız eden soruları cevaplıyordu sanki.

Çok geçmeden silahı farklı bir amaçla taşımaya başladım; onu bana güven vermesi için değil, yiyecek bir şeyler avlamak için kullanıyordum. Ve artık köpekler de daha iyi davranışlar geliştirmişlerdi. Bir yerli gördüğümde karşılıklı selamlaşıyorduk ve yavaş yavaş kafamdaki diğer coğrafya yok oldu ve ayaklarım doğrudan Afrika toprağına bastı ağaçların ve tepelerin şekillerini net olarak görmeye başladım ve siyah insanlar sanki yaşamımın dışına çekildi; adımlarını öğrenemediğim, çok eski bir dansı, coğrafya ve insanın o ağır, samimi dansını seyretmek için geri çekilmiştim sanki.

Ama diye düşündüm, bu benim de mirasım; burası siyah adamın olduğu kadar benim de ülkem ve herkes için kaldırılarımda ve yollarda birbirini itip kakmayacak kadar bol yer var.

Gereken tek şey, Yaşlı Şef Mshlanga'yla konuşurken hissettiğim saygıyı ortaya çıkarmakmış gibi geliyordu bana; siyah ve beyaz insanların karşılaştıklarında kibar davranmaları, birbirlerinin farklarına hoşgörüyle bakmaları yetecekti, bu kadar basit görünüyordu.

Sonra bir gün, yeni bir şey oldu. Evde her zaman üç tane yerli uşak çalışırdı: Aşçı, temizlikçi, bahçıvan. Çiftlikteki yerliler değiştikçe onlar da değişirdi; birkaç ay kalır, sonra yeni bir işe ya da kabilelerine gitmek için ayrılırlardı. "İyi" ya da "kötü" yerliler oldukları düşünülürdü; bununla uşak olarak nasıl oldukları belirtilirdi. Tembel miydiler, becerikli, saygılı ya da saygısız? Eğer ailenin keyfi yerindeyse "Kaba siyah vahşilerden ne bekleyebilirsin ki?" derlerdi. Eğer kızgınsalar "Kahrolası zenciler, olmaz olsunlar" derdik.

Bir gün, beyaz bir polis günlük turuna çıkmıştı ve alayla: "Mutfağınızda önemli bir adamın çalıştığını biliyor muydunuz?"

dedi.

"Ne!" diye keskin bir çığlık attı annem. "Ne demek istiyorsun?"

"Şef'in oğlu." Polise gülünç gelmişti. "Yaşlı adam öldüğünde kabilenin başkanı olacak."

"Evde Şef'in oğlu gibi davranmazsa iyi eder" dedi annem.

Polis gittiğinde aşçımıza daha başka bir gözle bakmaya başladık: İyi bir işçiydi ama hafta sonları çok içiyordu, onu böyle tanıyorduk.

Parlatılmış siyah metale benzeyen çok koyu renk tenli, uzun bir gençti, siyah, gür saçları, üzerlerine takılı, mağazadan alınmış metal bir tarakla, beyaz adamlarınki gibi yana ayrılmıştı; çok kibar, çok mesafeli, emirlere uymada çok hızlıydı. Artık bunlar da su yüzüne çıkmıştı: "Tabii belli oluyor. Kan kendini belli eder" diyorduk.

Annem soyunu ve geleceğini öğrenince ona daha katı davranmaya başlamıştı. Arada bir sabrı taştığında: "Daha Şef olmadın, bilmem farkında mısın?" diyordu. Ve o da gözleri yerde, büyük bir durgunlukla cevaplıyordu: "Evet, Nkosikaas."

Bir akşam üzeri, her zamanki yarım günlük izni yerine, pazar günü eve gidebilmek için tam gün izin istedi.

"Eve gitmen bir gününü mü alıyor?"

"Bisikletle yarım saat sürüyor" diye açıkladı.

Ne yöne gittiğine baktım ve ertesi gün köyünü bulmak için yola çıktım: Şef Mshlanga'nın varisi olduğunu düşünüyordum, çiftliğimizin yakınlarında başka köy yoktu.

Sınırlarımız dışındaki arazinin bu bölümü bana yabancıydı. Şimdiye kadar, uzaklığın bulandırdığı, çentikli ufkun bir parçası olan tepeciklerin arasından geçen, bilmediğim keçi yollarını takip ediyordum. Burası beyaz adamların hiçbir zaman ekip biçmediği hükümet arazisiydi; ilk önce, sınırı geçer geçmez nasıl bu kadar taze bir coğrafyaya girdiğimi anlayamadım. Küçük bir derenin ışıldadığı ve canlı su kuşlarının sazlar üzerinde cirit attığı, geniş, yeşil bir vadiydi. Yumuşak, sık otlar baldırlarıma kadar geliyorlardı, ağaçlar uzun ve biçimliydiler.

Sert, aşınmış toprağın yetiştirdiği, maden ocakları için kesil-

mekten seyrekleşip biçimsizleşmiş ağaçları ve yağmurların gücü altında derinleşip hendeklere dönüşen sayısız iz bırakan sığırların dümdüz ettiği otlarıyla, bizim çiftliğe alışıktım.

Oralarda dolaşan altın arayıcılarının, kayaların yüzeyinde açtığı birkaç iz dışında, bu araziye dokunulmamıştı; ve belki bir de oradan geçen göçebe yerlilerin, akşam ateşlerini yaktıkları yerdeki bir ağaç gövdesinde bıraktıkları iz dışında.

Çok sessizdi; güvercinlerin gırtlaklarından dem çektiği, aralarına serpiştirilmiş parlak, sarı güneş ışığı alanlarıyla gün ortası gölgelerinin yoğun ve koyu uzandığı sıcak bir sabahtı ve o koskoca yeşil, park benzeri vadide benden başka tek bir insan bile yoktu.

Titremeye benzer bir kasılmayla sırtımın ortasından omuzlarıma doğru yavaş yavaş bir üşüme hissi yayıldığında ağaçkakanın hızlı, tekdüze tıkırtısını dinliyordum, birden saçlarımın dibinde bir karıncalanma başladı ve terden sırılsıklam olmama rağmen, tüylerimi diken diken yapıp beni üşüterek bütün tenimi dolaştı. Ateş mi, diye düşündüm; sonra huzursuzca omzumun üzerinden arkaya baktım ve birden bunun korku olduğunu anladım. Bu tuhaftı, hatta küçük düşürücü. Yeni bir korkuydu. Bu topraklar üzerinde yalnız başına yürüdüğüm onca yıl boyunca bir an bile huzursuz olmamıştım; önceleri silahım ve köpeklerim olduğu için, sonraları karşılaşabileceğim yerlilerle kolay dostluk kurmayı öğrendiğim için.

Bu his hakkında bir sürü şey okumuştum, Afrika'nın azameti ve sessizliğinin, antik güneş altında nasıl yoğunlaştığını, hatta kuşların tehditkâr öttüklerini ve ölümcül bir ruhun ağaçlardan ve kayalardan yükseldiğini düşündürecek gibi kafada nasıl şekillendiğini. Sanki geçişin, yaşlı ve şeytani bir şeyi, karanlık, büyük ve her an kükreyip arkadan saldırabilecek öfkeli bir şeyi uyandıracakmış gibi sakınarak yürürsün. Birbirine geçmiş ağaç korularına bakıp orada pusuya yatmış olabilecek hayvanları düşünürsün; sudan yükselip, geceleri su içmeye gelen hayvanları yumuşak burunlarından yakalanan ve su altı mağaralarına sürükleyen timsahların yaşadığı göletlere bölünerek, yatağı boyunca basamak basamak aşağı inen derenin sakin akışını seyre-

dersin. Korku beni ele geçirmişti. Birden uzanıp beni yakalayabilecek olan, arkamdaki o belirsiz tehdit yüzünden durmadan arkaya, değişik bir açıdan görüldükleri için değişiyormuş gibi duran tepeciklere bakıyordum, öyle ki, ilk farkına vardığım andan itibaren dünyama bekçilik eden kocaman bir dağ gibi çok iyi bildiğim bir şeklin bile eteklerinde güneş ışığıyla aydınlanmış daha önce hiç farketmediğim bir vadi görünüyordu. Nerede olduğumu bilmiyordum. Kaybolmuştum. Paniğe kapıldım. Korkuyla ağaçlara bakıp, gün batımının hüzünlü, sarı rengini akıtarak batıya doğru eğilmiş gibi duran güneşi seçmeye çalışarak, durmadan dönmekte olduğumu fark ettim. Saatler geçmiş olmalıydı. Saatime baktım ve bu anlamsız dehşet durumunun topu topu on dakika sürdüğünü gördüm.

Önemli olan da anlamsız olmasıydı. Evden taş çatlasa on mil uzaktaydım; çite ulaşmak için vadiden yukarı doğru yürümem yeterliydi. Tepeciklerin arasında komşularımızdan birinin çatısı parlıyordu ve iki saatlik bir yürüyüşle oraya ulaşabilirdim. Bu, geceleyin bir köpeğin gövdesini titreten ve onu dolunayda ulutan cinsten bir korkuydu. Düşündüklerim ya da hissettiklerimle hiç ilgisi yoktu ve fiziksel duyumun kendisinin değil de bunun kurbanı olmak beni daha çok rahatsız ediyordu. Kendi gergin sinirlerimi ve oradan oraya dönen korkulu bakışlarımı, mide bulandırıcı bir hoşnutlukla izleyerek bölünmüş bir akılla sakin ve dümdüz yürüdüm. Aradığım köyü eğer bulursam, -ki bu şüpheliydi, çünkü amaçsızca yürüyordum ve köy yüz binlerce dönümlük çalılığın her hangi bir yerinde olabilirdi-; bulduğumda ne yapacağımı düşünmeye zorladım kendimi. Aklım köydeyken, korkuya yeni bir hissin eklendiğini farkettim: Yalnızlık. Beni ele geçiren tekbaşınalığın dehşeti o kadar büyüktü ki zorla yürüyordum; ve eğer küçük bir yokuşun tepesine gelip aşağıda köyü görmeseydim dönüp eve gitmem gerekecekti. Ağaçlar arasındaki bir boşlukta kümelenmiş saz kulübelerden oluşuyordu. Düzenli mısır, kabak ve darı tarlaları vardı ve sığırlar uzaktaki ağaçların altında otluyorlardı. Tavuklar kulübelerin arasına saçılmıştı, köpekler çimenlerin üzerinde uyuyordu ve keçiler, köyü kuşatan bir kol gibi uzanan bir ırmak kolunun ardında

yükselen bir tepeciğin üzerine dizilmişlerdi.

Yaklaştıkça, kulübelerin, sarı, kırmızı ve toprak rengi desenlerle severek süslendiğini gördüm; saman çatılar yere sazlarla tutturulmuştu.

Kökleri burada olmayan göçebeler için geçici barınaklar olan, bizim çiftlikteki kirli, bakımsız barakalara hiç benzemiyorlardı.

Ve şimdi ne yapmam gerektiğini bilemiyordum. Boynundaki mavi boncuk dizileri dışında çıplak, bir kütüğe oturmuş, üzerine tel gerili bir su kabağını çalan küçük, siyah bir oğlanı yanıma çağırdım ve "Şef'e burada olduğumu söyle" dedim. Çocuk baş parmağını ağzına soktu ve utangaç utangaç bana baktı.

En sonunda çocuk sıvışana ve birkaç kadın gelene kadar, ayaklarımı kımıldatarak terk edilmiş bir köye benzeyen bu yerin kıyısında durdum. Kadınların giysileri parlaktı, kollarında ve kulaklarında pirinç takılar parlıyordu. Onlar da sessizce baktılar ve sonra dönüp kendi aralarında çene çalmaya başladılar.

"Şef Mshlanga'yı görebilir miyim?" dedim tekrar. İsmi yakalamışlardı; ama ne istediğimi anlayamadılar. Bunu kendim de bilmiyordum.

Sonunda aralarından yürüyüp kulübeleri geçtim ve bir düzine yaşlı adamın bağdaş kurmuş, konuşarak oturduğu büyük gölgeli bir ağaç altındaki bir boşluğa geldim. Şef Mshlanga içinden bir şeyler içmekte olduğu su kabağını elinde tutarak ağaca yaslanmıştı. Beni gördüğünde yüzünün hiçbir kası kımıldamadı ve bu işe pek sevinmediğini anladım; belki bu durum için uygun bir nezaket gösterisi bulamadığım için duyduğum utangaçlığa o da tutulmuştu. Bana bizim çiftlikte rastlamak başka bir şeydi; buraya gelmemeliydim. Ne beklemiştim? Toplumsal olarak onlara katılamazdım; böyle bir şey hiç duyulmamıştı. Benim, beyaz bir kızın, platoda beyaz bir adam gibi dolaşması yeterince kötüydü zaten hem bu bölgede yalnızca hükümet memurlarının hareket serbestisi vardı.

Arkamda parlak giysili, geveze kadınlar, yüzleri merak ve ilgiyle gerilmiş dururken ve önümde yaşlı çizgili yüzleri ve uzaklara dikilmiş gözleriyle yaşlı adamlar otururken aptalca gülümse-

yerek orada durdum. Burası yaşlıların, kadınların ve çocukların köyüydü. Şef'in yanına çömelmiş iki genç adam bile daha önce gördüklerim değillerdi. Genç adamların hepsi beyaz adamların çiftliklerinde ve madenlerinde çalışıyorlardı ve Şef'e, tatildeki akrabaları eşlik ediyorlardı.

"Küçük, beyaz Nkosikaas evinden çok uzaklarda" dedi yaşlı adam sonunda.

"Evet" dedim, "uzak". "Size dostça bir ziyarette bulunmak için geldim Şef Mshlanga" demek istiyordum. Diyemedim. Şu an bu adamları ve kadınları insan olarak tanımayı, onlar tarafından bir dost olarak kabul edilmeyi çaresizce istiyor olabilirdim, ama gerçekte buraya gelmemin sebebi meraktı: Aşçımızın, pazar günleri sarhoş olan o sabırlı ve itaatkâr genç adamın, bir gün yönetmeye başlayacağı köyü çok merak ediyordum.

"Nkosi Jordan'ın çocuğu hoş geldi" dedi Şef Mshlanga.

"Teşekkür ederim" dedim ve söyleyecek başka bir şey bulamadım. Sinekler başımın etrafında dönerken, etraf çok sessizdi ve rüzgâr, dallarını yaşlı adamların üzerine uzatmış olan kalın, yeşil ağacı biraz salladı.

"Günaydın" dedim sonunda. "Eve dönmek zorundayım."

"Günaydın, küçük Nkosikaas" dedi Şef Mshlanga.

Tümsekteki kehribar gözlü keçilerin yanından, uzun heybetli ağaçların arasından geçerek kayıtsız köyden uzaklaşıp nehrin kıvrıla kıvrıla aktığı, güvercinlerin bolluk öyküleri anlattığı ve ağaçkakanın hafifçe tıkırdadığı, kocaman, zengin, yeşil vadiye girdim.

Korku gitmişti; yalnızlık yerini inatçı bir katlanma duygusuna bırakmıştı; şimdi etrafta garip bir düşmanlık, benimle birlikte yürüyen, duvar kadar güçlü, duman kadar elle tutulamaz, soğuk, katı, kasvetli bir baş eğmezlik vardı; sanki bana: "Sen bir yok edicisin," diyordu. Boş bir kalple eve doğru yürüdüm. Eğer insan bir milletin köpek gibi ayağına kapanmasını istemiyorsa, o zaman, "Ben ne yapabilirim ki, ben de bir kurbanım" diyerek ucuz bir duygu patlamasının getirdiği bir gülücükle, geçmişi yok sayamaz.

Şef Mshlanga'yı son bir kez gördüm.

Bir gece babamın büyük, kırmızı toprağı, küçük, keskin ayaklar tarafından çiğnenmişti ve sanıkların, Şef Mshlanga'nın köyündeki keçiler olduğu ortaya çıktı. Seneler önce, bir kez daha böyle bir olay meydana gelmişti.

Babam bütün keçilere el koydu. Sonra Yaşlı Şef'e, onları geri istiyorsa, hasarı ödemesi gerektiğini belirten bir mesaj yolladı.

Şef, bir gün batımında, krallara yaraşır bol dökümlü çarşafı altında, kocaman bastonuna dayanıp iki büklüm yürüyerek evimize geldi; iyice yaşlanmış ve kamburlaşmış görünüyordu artık. Babam evin basamakları altında duran, büyük sandalyesine oturdu; yaşlı adam, yanındaki iki genç adamla, dikkatle yere çömeldi.

Tercümanlık yapan genç adamın İngilizcesi kötü olduğundan ve babam sadece mutfak kaffircesi konuşabildiğinden, müzakere uzun ve acılı oldu.

Babama göre, ekinlere en az iki yüz poundluk zarar verilmişti. Yaşlı adamdan parayı alamayacağını biliyordu. Keçileri tutmaya hakkı olduğunu düşünüyordu. Şefse durmadan "Yirmi keçi! Benim halkım yirmi keçi kaybetmeyi kaldıramaz! Biz Nkosi Jordan gibi, bir kerede yirmi keçi kaybedecek kadar zengin değiliz" diyordu.

Babam kendini zengin değil, tam aksine çok fakir görüyordu. Hasarın ona çok büyük zarar verdiğini ve keçileri almaya hakkı olduğunu söyleyerek hızlı hızlı ve kızgınlıkla konuşuyordu.

Sonunda konuşma o kadar ateşli bir hal aldı ki, aşçı, Şef'in oğlu, tercümanlık yapması için mutfaktan çağrıldı ve babam da akıcı bir İngilizce kullanmaya başladı, aşçımız o kadar hızlı çeviriyordu ki yaşlı adam babamın ne denli kızgın olduğunu anlayabiliyordu. Genç adam, gözleri yerde, mekanik bir tavırla, duygusuzca konuşuyordu, ama konumunun ona hissettirdiklerini, omuzlarının düşmanca, rahatsız duruşuyla belli ediyordu.

Güneş battığında gökyüzü bir renk karmaşasıydı; kuşlar son şarkılarını söylüyor, sığırlar huzurla böğürerek yanımızdan geçip gece için ahırlara gidiyorlardı. Afrika'nın en güzel olduğu saatti ve kimsenin işine yaramayan, dokunaklı, çirkin bir sahne vardı burada.

Babam son cümlesini söyledi: "Bu konuda tartışmayacağım. Keçileri vermiyorum."

Yaşlı Şef kendi dilinde feveran etti: "Bu, yaz mevsimi geldiğinde, halkımın aç kalması demek."

"O zaman polise gidin" dedi babam ve zafer kazanmış gibi baktı.

Söylenecek bir şey kalmamıştı.

Yaşlı adam, kafası öne eğik, elleri dermansız dizlerinin üzerinden çaresizce sarkarak sessizce oturdu. Sonra genç adamların yardımıyla kalktı ve babamla yüzyüze durdu. Bir kez daha konuştu, çok sertti ve arkasını dönüp köye, evine gitti.

"Ne dedi?" diye sordu babam rahatsızca gülen ve gözlerine bakmayan genç adama.

"Ne dedi?" diye ısrar etti babam.

Aşçımız kaşları düğümlenmiş, sessiz ve dimdik durdu. Sonra konuştu. "Babam: Bütün bu toprakların, bizim dediğiniz bu toprakların kendisinin olduğunu ve bizim halkımıza ait olduğunu söylüyor."

Bunu söyledikten sonra, babasının ardından çalılığa daldı ve onu bir daha hiç göremedik.

Ondan sonraki aşçımız, hiçbir büyüklük iddiası olmayan, Nyasalandlı bir göçmendi.

Polis tekrar geldiğinde ona bu hikâye anlatıldı. O da: "O köyün orada bulunması kanuna aykırı; çok önceden taşınmalıydı. Bu konuda kimsenin neden bir şey yapmadığını anlayamıyorum. Gelecek hafta, yerli memuruyla sohbet etmeye gideceğim. Zaten pazar günü tenis oynayacağız" dedi.

Bir süre sonra, Şef Mshlanga ve halkının iki yüz mil doğuya, bir yerli kampına sürüldüğünü duyduk; hükümet toprağı çok geçmeden beyazların yerleşimine açılacaktı.

Yaklaşık bir sene sonra, tekrar köyü görmeye gittim. Hiçbir şey yoktu. Bir zamanlar kulübelerin durduğu kırmızı toprak kümelerinin üzerinde, beyaz karıncaların kırmızı galerileriyle damarlanmış, çürüyen saz parçaları vardı. Kabaklar her yeri sarmıştı, çalıları, ağaçların alt dallarını, öyle ki kocaman altın toplar insanın hem ayağının altında yatıyor hem başının üze-

rinden sarkıyordu: Bir kabak festivali. Çalılık sıklaşıyor, yeni çimenler canlı yeşil renkleriyle fışkırıyorlardı.

Payına bu bereketli, sıcak vadi düşecek kadar şanslı olan çiftçi (eğer bu bölgede ekim yaparsa) birden, bir mısır tarlasının ortasında, üç metre boyunda, koçanları dalları çökerten bitkiler bulacak ve ne kadar umulmadık bir zenginlik damarına çattığını düşünecek.

PLATODA GÜNDOĞUMU

O kış her gece yastığın karanlığına yüksek sesle: "Dört buçuk! Dört buçuk!" dedi, beyninin kelimeleri yakaladığını ve sımsıkı tuttuğunu hissedene kadar. Sonra kapanan bir kepenk gibi hemen uykuya dalar ve uyandığında ilk göreceği şeyin o olması için yüzü saate dönük yatardı.

Her sabah, dakikası dakikasına dört buçukta uyanırdı. Bütün gece tetikte duran ve o kendini bırakmış uyurken saatleri sayan beyninin karanlık yarısının mat ettiği saatin alarmını zaferle kapatarak çarşafların arasında son bir sıcak dakika geçirmek için der top olurdu, bunu sadece bir kereliğine yaptığı düşüncesiyle oynayarak. Bu zayıflığı çaba harcamadan yenebileceğini bilmenin mutluluğu için oynardı bu düşünceyle; tıpkı uyandığı ve kaslarının gerildiğini hissederek gerindiği ve "Beynimi -onu

bile-! bütün gövdemi kontrol edebiliyorum" dediği anın mükemmelliği için her gece saati kurması gibi.

Kolları, bacakları ve parmakları askerler gibi emir bekleyen, sıcak, dinlenmiş gövdenin lüksü! O değerli saatlerin uykuya gönüllü verildiğini bilmenin keyfi! Çünkü bir keresinde, sırf yapabileceğini kanıtlamak için üç gece boyunca koşmuş ve yorgun olduğunu kabul etmeyi bile reddederek bütün gün çalışmıştı ve şimdi uyku ona yönetilebilecek ve reddedilebilecek bir uşak gibi geliyordu.

Çocuk, baş ucundaki duvara elleriyle ve yatağın ayak ucuna ayaklarıyla dokunarak olabildiğince gerindi; sonra sudan fırlayan bir balık gibi kendini dışarı attı. Soğuk, çok soğuktu.

Güneşin doğuşuna kadar, gecenin sıcaklığını korumak için her zaman çok hızlı giyinirdi; ama giyinene kadar elleri uyuşur ve ayakkabılarını bile zor kaldırırdı. Onun ne kadar erken kalktığını bilmeyen akrabalarını uyandırmamak için korkudan ayakkabılarını giyemezdi.

Eşiğin üzerinden geçer geçmez, tabanları buz gibi toprağa değer ve bacakları soğuktan acırdı. Geceydi; yıldızlar parlıyor, ağaçlar siyah ve kıpırtısız duruyorlardı. Sabahın izlerini aradı; bir taşın kenarındaki grileşme ya da gökte, güneşin yükseleceği yerde bir açılma ama daha hiçbir şey yoktu. Akrabalarının yattığı odanın yoğun karanlığına bakıp eli çerçevede bir an durarak, bir hayvan gibi tetikte, tehlikeli pencerenin yanından geçti.

Patikanın kenarındaki otları ayağıyla yoklayarak bir gece önceden tüfeğini hazır ettiği, duvarın sonundaki başka bir pencerenin içine uzandı. Çelik buz gibiydi, güvenlik için silahı kolunun altına sıkıştırırken uyuşmuş parmakları üzerinden kaydı. Sonra köpeklerin uyuduğu odaya parmaklarının ucunda girdi ve ondan önce dışarıya fırlamalarından korktu; ama her ne kadar kulakları ve sallanan kuyrukları silahı heyecanla selamlıyor olsa da, sırtları soğuk yüzünden duydukları isteksizlikle kamburlaşmış, bekliyorlardı. Sesindeki uyarı evden yüz metre uzaklaşana dek onları sakinleştirdi, sonra coşkuyla havlayarak çalılığa daldılar. Akrabalarının yataklarında döndüklerini ve tekrar uykuya

dalmadan önce: "Yine şu köpekler!" diye mırıldandıklarını duyar gibi oldu ve küçümsemeyle güldü. Evi görüş alanı dışına çıkaran bir ağaç duvarını geçmeden önce omzunun üzerinden hep dönüp bakardı. Yüksek ve parlak göğün altında çömelmiş, çok alçak ve küçük görünürdü. Sonra ona ve sıcak terliklere arkasını döner, onları unuturdu.

Acele etmesi gerekecekti. Işık kuvvetlenmeye başlamıştı ve evden dört mil uzaktaydı, daha şimdiden bir yaprağın çukurunda yeşil bir leke yerleşmişti ve hava sabah kokuyor, yıldızlar soluyorlardı.

Yüzlerce sabahın çiyleriyle buruşmuş ve sertleşmiş ayakkabılarını attı omzuna. Toprak dayanılmayacak kadar ısındığında işe yarayacaklardı. Şimdi, serin tozun ayak parmakları arasında dolduğunu hissediyor, ayak kaslarını toprağın girintilerine yayıp yerleştiriyor ve "Böyle yüzlerce mil yürüyebilirim! Bütün gün yürürüm ve hiç yorulmam!" diye düşünüyordu.

Gündüzleri yola dönüşen karanlık yaprak tüneline girdi. Köpeklerin görünmeksizin çalıların arasındaki alçak yollarda koşuşup hızlı hızlı soludukları duyuluyordu. Arada bir, köpekler sürecek bir iz bulup fırlamadan önce soğuk burunlardan birinin bacağına değdiğini hissediyordu. Eğitilmemişlerdi, ama son atışlardan önce, uzun takipten yorulan ve kendi keyiflerine göre çekip giden, özgür eşlikçileriydiler avın. Çok geçmeden köpekleri yine gördü, tuhaf, vahşi bir ışıkta, küçük ve yırtıcı görünüyorlardı. Şimdi çalılık, güneşin toprağı ve otları yeniden boyamasını bekleyerek rengin eşiğinde titriyordu.

Otlar omuzlarına geliyor ve ağaçlar hafif, gümüşsü bir yağmur yağdırıyorlardı. Islanmıştı; bütün gövdesi bir titreme nöbetiyle büzüldü.

Bir kere hayvanların henüz bırakmış oldukları izlere bakmak için yola eğildi, ama iz sürme zevkinin bir gün daha beklemesi gerektiğini düşünerek üzüntüyle doğruldu.

Bir tarlanın kenarında koşmaya başladı; uzun, kocaman siyah kesek sıralarının parlak griden bir tuzağa düşmüş gibi nasıl taze örümcek ağlarıyla kaplandıklarını seyrediyordu sallanıp dururken. Yerlileri izleyerek öğrendiği düzenli koşu stilini kullanı-

yordu; insanı hem yormayan hem de nefesini kesmeyen, gövdenin ağırlığını dengeyi bozmadan yavaş yavaş bir bacaktan diğerine geçirerek uygulanan stili; kanın kollarında, bacaklarında attığını hissetti ve gövdesinin gururu, zaferini haykırmak için duyduğu çılgınca isteğe karşı dişlerini kenetlemesini gerektirecek kadar tırmandı içinde.

Çok geçmeden çiftliğin ekili bölümünü geride bırakmıştı. Arkasındaki çalılık alçak ve siyahtı. Önünde, uzun bir dere yatağı, satensi bir göğe alacalı ışık huzmeleri yollayan dönümlerce uzun, soluk ot vardı. Yakınında, kalın ot sapları suyun ağırlığıyla eğilmişlerdi ve elmas damlalar her yaprakta parıldıyordu.

İlk kuş ayağının dibinde uyandı ve hemen bir sürüsü, günün gelişini tiz sesleriyle duyurarak havaya fırladılar; birden arkasındaki çalılık bir şarkıya uyandı, beç tavuklarının uzaktan gelen seslerini duyuyordu. Bu, onların ağaçlardan sık otlar arasına indiklerini gösteriyordu, onlar için gelmişti, ama geç kalmıştı. Umursamadı. Avlanmaya geldiğini unutmuştu. Bacaklarını iki yana açıp kendini dengeledi ve bir çeşit doğaçlama egzersiz gibi tüfeğini iki eliyle aşağı yukarı sallamaya başladı kafasını ensesindeki kaslara gömülene kadar geri itti ve üzerindeki altın gölde yüzen küçük gül rengi bulutları izledi.

Birden içinde bir şeyler ayaklandı; dayanılmaz bir şey. Vahşi, tanınamaz sesler çıkarıp bağırarak havaya fırladı. Sonra koşmaya başladı; eskisi gibi dikkatli değil ama vahşi bir şey gibi delice. Gerçekten delirmişti, yaşamanın sevinci ve gençliğin akışkanlığıyla çılgınlar gibi bağırıyordu. Dünyanın bütün kuşları etrafında şarkı söylerken, pembe ve sarı bir karmaşanın altında dere yatağında koşuyordu. Kocaman adımlarla koştu ve gövdesinin serin, rüzgârlı havada yükselişini hissederek bir çığlık attı, iki ayağının üzerine dengeli bir biçimde düştü ve böylesi bir şeyin kendi başına geleceğine inanmadan, bu sık otların arasına düşüp bacağını kırabileceğini düşündü. Bir duiker gibi katetti çalılığı; kayaların üzerinden atladı ve sonunda toprağın birden dereye indiği yerde küt diye durdu. Göğsüne kadar gelen otlar arasında iki mil boyunca koşmuştu; deli gibi soluyor ve artık şarkı söyleyemiyordu. Bir kayanın üzerinde kendini dengeledi

ve aşağıya eğilen ağaçlar arasından parıldayan sulara baktı ve birden "On beşindeyim! On beş!" diye düşündü. Kelimeler ona tuhaf geldi; kabaran bir heyecanla, merakla onları yineledi durdu ve yaşadığı seneleri elleriyle hissetti; sanki her biri ayrı, sert ve kesif, her biri muhteşem ve parlak bilyeleri sayıyor gibiydi. İşte bu oydu: Şu zengin toprakla ve bu ağır-akışlı suyla on beş yıl, ister öğleyin sıcak ve boğucu olsun, ister şimdiki gibi soğuk su kadar uyandırıcı olsun hep meydan okur gibi kokan bu havayla.

Yapamayacağı hiçbir şey yoktu, hiçbir şey! Orada dururken, bir çocuğun, "sonsuzluk" kelimesini duyup anlamaya çalışması ve zamanın aklını ele geçirmesi gibi önünde kocaman ve muhteşem bir yaşam olduğunu hissetti, kendisinin olan bir şey ve başına kan hücum ederken, yüksek sesle: "Bu dünyadaki bütün büyük adamlar bir zamanlar benim şimdi olduğum gibiydiler ve benim olamayacağım, yapamayacağım hiçbir şey yok; istersem, kendi parçam kılamayacağım hiçbir ülke yok. Bütün dünyayı kapsıyorum. Ondan istediğim şeyi yaparım. Eğer istersem meydana gelecek her şeyi değiştirebilirim, bu bana bağlı ve şu anda yapmayı istediğim şeye" diye bağırdı.

Kendi sesinin söylediği şeylerin kesinliği, doğruluğu ve cesareti onu o kadar pohpohladı ki avazı çıktığı kadar bağırarak tekrar şarkı söylemeye başladı, sesi boğazda yankılandı. Yankıyı duymak için durdu ve tekrar şarkı söyledi: Durdu ve bağırdı. Bu oydu! İsterse şarkı söyleyebilirdi; dünya ona cevap vermek zorundaydı.

Ve dakikalarca bağırarak, şarkı söyleyerek, yankının hoş, girdaplı sesini bekleyerek orada durdu; öyle ki, sanki birisi onu yanıtlıyor ve cesaretlendiriyormuş gibi yeni, güçlü düşünceler gelip başının çevresinde dönmeye başladı; ta ki boğaz, nehrin üzerinde ileri geri, kayadan kayaya atlayan yumuşak seslerle dolana kadar. Ve sonra sanki yeni bir ses eklenmiş gibi geldi ona. Şaşkınlıkla dinledi, çünkü kendisinin değildi. Çok geçmeden, bütün sinirleri ayağa kalkmış kımıldamadan öne eğildi; bu yakınındaki ne neşeli bir kuş ne dökülen suyun şırıltısı ne de sığırların hantal kımıltısıydı.

Tekrar duyuldu. Geleceğini ve geçmişini barındıran derin sabah sessizliğinde bir acı sesi vardı ve yineleniyor, yineleniyordu: Kısaltılmış bir çığlık gibiydi, sanki birisi, bir şey, bağıracak nefes bulamıyormuş gibi. Kendine geldi, etrafa baktı ve köpekleri çağırdı. Yoklardı, kendi işleriyle uğraşıyorlardı, yalnızdı. Artık kendine gelmiş, çılgınlıktan kurtulmuştu. Korkulu çığlık yüzünden kalbi hızla çarparak kayadan aşağı indi ve bir ağaç kuşağına doğru yürüdü. Tetikteydi, çünkü kısa bir süre önce tam burada bir leopar görmüştü.

Ağaçların kıyısında durdu ve silahını hazır tutarak görüntüleri seçmeye çalıştı; gözlerini kısıp dikkatle bakarak ilerledi. Sonra birden, bir adımın tam ortasında durakladı, yüzü şaşkındı. Gözlerine inanamıyormuş gibi sabırsızca başını salladı.

Orada, iki ağacın arasında, yalçın siyah kayalardan bir fonun önünde, bir düş yaratığı vardı, boynuzlu ve sarhoş bacaklı, tuhaf bir hayvan, şimdiye kadar hayal bile etmediği bir şey. Lime lime olmuştu. Paramparça olmuş siyah kürkü arasından etleri görünen küçük bir hayvandı, ama açık etler kımıldanan siyah bir kütlenin altında bir görünüp bir kayboluyordu ve yaratık sürekli küçük soluksuz çığlıklar atıyor, kör gibi, kendini sarhoşça oradan oraya fırlatıyordu.

Oğlan durumu anladı: Yaratık *eskiden* bir hayvandı. Yakını koştu ve yeni bir korkuyla tekrar durdu. Etrafındaki otlar canlıydı, fısıldıyorlardı. Vahşice önce çevresine baktı, sonra yere. Yer karıncalardan kararmıştı, onu dikkate almayan, otlar arasından akan parlak, siyah bir su gibi, debelenen şekle koşan, kocaman, hareketli karıncalar.

Ve o derin bir nefes alır, içini acıma ve dehşet kaplarken hayvan yere düştü, çığlıklar kesildi. Şarkı söyleyen bir kuştan ve hışırdayan, fısıldayan karıncaların sesinden başka bir şey duyulmuyordu artık.

Kasılan sinirlerin şiddetle sarstığı, can çekişen karaltıyı görmeye çalıştı. Yaratık gittikçe sakinleşiyordu. Hâlâ, az da olsa, küçük bir hayvana benzeyen yığında, seğirmeler vardı.

Onu vurması ve acıyı sona erdirmesi gerektiği geldi aklına, tüfeği kaldırdı. Sonra tekrar indirdi. Hayvan artık hiçbir şey

hissetmiyordu; debelenmesi sinirlerin mekanik bir karşı koymasından ibaretti. Ama silahını indirmesinin sebebi bu değildi. "Ben gelmeseydim de böyle ölecekti; o zaman neden karışayım? Bütün ormanda böyle şeyler oluyor, hep oluyor; yaşam böyle sürüyor, canlıların acı içinde ölmesiyle" düşüncesinde kendini açıklayan ve gittikçe kabaran bir protesto, öfke, acı duygusuydu. Tüfeği dizlerinin arasına sıkıştırdı ve artık hiçbir şey hissetmeden titreyen hayvanın, korkunç, kaynayan acısını kendi organlarında hissetti ve dişlerini sıkıp fısıldayarak: "Durduramam. Durduramam. Yapabileceğim hiçbir şey yok" dedi tekrar tekrar.

Hayvan bilincini yitirdiği ve acı eşiğini aştığı için sevinmişti, böylece bütün gövdesiyle: "Bu hep oluyor, işler böyle yürüyor" diye hissetse de onu öldürüp öldürmeyeceğine karar vermesi gerekmeyecekti.

Bu doğruydu, böyle hissediyordu. *Bu doğruydu ve bunu hiçbir şey değiştiremezdi.*

Yazgının, olması gerekenin bilinci, onu yaşamında ilk kez yakalamıştı ve "Evet, evet. Yaşam bu" demekten başka ne gövdesiyle ne de beyniyle hiçbir şey yapamıyordu. Bu düşünce etine, kemiklerine girmiş ve beyninin en derin köşelerinde büyümüştü ve onu hiç bırakmayacaktı. Ve o an en ufak bir acıma bile gösteremezdi, şimdiye kadar öğrendikleri engeldi buna; bütün yaşamını, insanın her an bir kafatasına takılabileceği ya da küçük bir hayvan iskeletini çiğneyebileceği, uçsuz bucaksız, değişmez, acımasız platoda geçirmişti.

Acılı, huzursuz ve öfkeli ama yeni keşfettiği metanetten de amansızca hoşnut, tüfeğine yaslanarak orada durdu ve kaynaşan siyah tümseğin küçülmesini seyretti. Şimdi, ayaklarının dibinde, ağızlarındaki pembe parçaları sürükleyerek dönen karıncalar vardı ve burnunda taze, keskin bir koku. Boş midesinin şiddetli kasılmalarını sertçe kontrol etti ve kendine karıncaların da bir şeyler yemeleri gerektiğini hatırlattı. Aynı zamanda gözyaşlarının yüzüne aktığını fark etti, giysileri diğer yaratığın acısının teriyle ıslanmıştı.

Şekil küçülmüştü. Artık tanıdık hiçbir şeye benzemiyordu. Karaltı ufalana ve beyaz parçalar güneşte parlamaya başlayana

kadar kaç saat geçtiğini tahmin edemiyordu çocuk; evet güneş vardı, henüz doğmuş kayaların üzerinden parlıyordu. Hayret her şey yalnızca bir kaç dakika sürmüştü.

Sanki dayanılmaz olan zamanın kısalığının kendisiymiş gibi küfretmeye başladı, babasından duyduğu kelimeleri kullanarak. Her adımda karıncaları ezip onları giysilerinden silkeleyerek küçük bir çalının altında serilmiş yatan iskelete kadar yürüdü. Tümüyle temizlenmişti. Kemiklerin üzerindeki pembe kıkırdak parçaları da olmasa, yıllardır orada yattığı düşünülebilirdi. Karıncalar, kıskaçları etle dolu olarak kemiklerden uzaklaşıyorlardı.

Çocuk onlara baktı; büyük, siyah, çirkin böcekler. Birkaçı duruyor ve küçük parlak gözleriyle ona bakıyorlardı.

"Defolun!" dedi buz gibi bir sesle karıncalara. "Ben size göre değilim, en azından henüz değil. Defolun!" Karıncaların dönüp gitmeleri onu mutlu etti.

Kemiklerin üzerine eğildi ve kafatasındaki oyuklara dokundu; bir hayvanın sıvı, kara gözlerini hatırlayarak inanmaksızın, gözler buradaydı diye düşündü. Ve sonra, avcuna enlemesine yatırarak ince ön bacak kemiğini büktü.

O sabah, belki birkaç saat önce bu küçük yaratık, kendisinin de yaptığı gibi serinliği derisinde hissedip bundan keyif duyarak gururlu ve özgür, çalılar arasında dolaşıyordu. Gururla toprağı eşeleyip boynuzlarını sallayarak, sevimli beyaz kuyruğunu oynatarak soğuk sabah havasını kokluyordu. Krallar, fatihler gibi yürüyerek, her otu sadece kendisi için büyüyen, nehri onun susuzluğunu gidermek için saf, parıltılı sularını akıtan bu çalılıkta, kendi mülküymüş gibi dolaşıyordu.

Ya sonra ne olmuştu? Böylesi hızlı ve dengeli bir yaratık elbette ki bir karınca kümesi tarafından tuzağa düşürülmemişti.

Çocuk merakla iskelete eğildi. Sonra üstte duran ve ölümün gerilimiyle kasılmış olan arka bacağın, orta yerden kırılmış olduğunu gördü, kırık kemikler birbirleri üzerine yığılmıştı. Demek sebebi buydu! Karınca kümesinin içine düşünce, tehlikeyi sezmesine rağmen kaçamamıştı. Evet, ama bacak nasıl kırılmıştı. Düşmüş müydü acaba? Olanaksız, bu hayvanlar çok

hafif ve zarif olurlardı. Kıskanç bir rakip mi boynuzlamıştı?

Acaba ne olabilirdi? Belki de bazı yerliler eti için öldürmeye çalışırken ona taş atmışlar ve bacağını kırmışlardı. Evet, öyle olmalıydı.

Koşan, bağıran, taş fırlatan yerlileri ve zıplayan hayvanı hayal ederken aklında başka bir sahne belirdi. Şu parlak, çınlayan sabahlardan birinde, heyecandan sarhoş, belli belirsiz seçtiği bir hayvana ateş ederken gördü kendini. Vurup vurmadığını düşünerek tüfeği indirirken artık geç olduğunu, kahvaltısını istediğini ve eninde sonunda ondan kaçacak bir hayvanın peşinden koşmanın faydasız olduğunu düşünürken gördü.

Bir an bunu kaldıramadı. Somurtarak iskeleti tekmeleyen, kafasını eğmiş, sorumluluğu kabul etmeyi reddeden küçük bir çocuk olmuştu tekrar.

Sonra doğruldu, kemiklere tuhaf bir sıkıntı ifadesiyle baktı, bütün kızgınlığı geçmişti. Kafası boşalmıştı; etrafında otların arasında yok olan karıncaları görüyordu. Fısıltı, bir yılanın değiştirdiği derinin hışırtısı gibi alçak ve kuruydu.

Sonunda tüfeği aldı ve eve yürüdü. Kafa tutar gibi kahvaltısını istediğini söylüyordu kendi kendine. Çok sıcak olduğunu, çalılıkta dolaşılamayacak kadar sıcak olduğunu söylüyordu.

Gerçekten yorgundu. Nereye bastığını bilmeden, ağır ağır yürüdü. Evini görünce kaşlarını çatarak durdu. Düşünmesi gereken bir şey vardı. O küçük hayvanın ölümü onu ilgilendiriyordu ve bu konuyu henüz halledememişti. Rahatsız rahatsız kafasının bir yerinde duruyordu.

Yakında, hemen ertesi gün, herkesten kurtulacak ve çalılığa gidip bunu düşünecekti.

BÜYÜLER SATILIK DEĞİL

Küçük Teddy doğduğunda, Farquarların senelerdir çocuğu olmuyordu; bebeği kutlamaya geldiklerinde altın tüylü başı ve mavi gözleri görüp çığlık atan ve tavuklar, yumurtalar ve çiçekler hediye eden hizmetçilerinin mutluluğu onları çok etkilemişti. Bayan Farquar'ı sanki çok büyük bir şey kazanmış gibi kutladılar ve o da çok büyük bir şey kazanmış olduğunu hissetti; bebeğin başında oyalanan, övgüler sıralayan yerlilere, sıcak ve mutlu gözlerle gülümsedi.

Sonraları, Teddy'nin saçları ilk kez kesildiğinde, Gideon, aşçı, yumuşak, sarı bukleleri yerden topladı ve saygıyla elinde tuttu. Sonra küçük çocuğa gülümseyerek "Küçük Sarı Kafa" dedi. Ondan sonra yerliler çocuğu hep böyle çağırdılar. Gideon ve Teddy ilk andan itibaren çok iyi dost olmuşlardı. Gideon, işi

bittiğinde, büyük bir ağacın gölgesinde Teddy'yi omuzlarına kaldırır, dallardan, yapraklardan ve otlardan ilginç oyuncaklar ya da ıslak topraktan hayvanlar yaparak onunla oynardı. Teddy yürümeye başladığında, onu cesaretlendirerek önünde çömelen, düştüğünde onu kaldıran ve ikisinin de kahkahadan nefesi kesilene kadar onu havada tutan hep Gideon olmuştu. Bayan Farquar, çocuğunu böylesi seven yaşlı aşçıya çok düşkündü.

İkinci bir bebek olmadı ve bir gün Gideon: "Ah, hanımefendi, hanımefendi, onu Allah gönderdi, Küçük Sarı Kafa evimizdeki en güzel şey"dedi. O "evimiz" lafı yüzünden Bayan Farquar, aşçısına karşı sıcak bir yakınlık hissetti ve ay sonunda aşçısının maaşını yükseltti. Gideon yıllardır yanında çalışıyordu, karısı ve çocukları yanında yaşayan ve yüzlerce mil ötedeki köyüne gitmeyi hiç istemeyen üç beş yerliden biriydi. Arada bir, Teddy'yle aynı zamanda doğmuş olan küçük bir zenci çocuk, çalılığın kenarından, mucizevi sarı saçları ve Kuzeylilere has mavi gözleri olan küçük beyaz çocuğa saygıyla karışık bir korkuyla bakardı. İki küçük çocuk birbirlerine kocaman, meraklı gözlerle bakarlardı. Bir keresinde Teddy, siyah çocuğun yanaklarına ve saçlarına dokunmak için merakla elini uzatmıştı.

Onları seyretmekte olan Gideon, hayretle başını salladı ve "Ah hanımefendi, bunların ikisi de çocuk ve büyüyünce biri efendi olacak, diğeriyse uşak" dedi; Bayan Farquar gülümsedi ve üzüntüyle "Evet Gideon, ben de bunu düşünüyordum" dedi. İç geçirdi. "Tanrı böyle istiyor" dedi misyonerler tarafından yetiştirilen Gideon. Farquarlar çok dindar insanlardı ve Tanrıya karşı duydukları bu ortak hisler, uşağı ve efendilerini birbirlerine daha da bağlamıştı.

Ona bir bisiklet alındığında Teddy 6 yaşındaydı ve sürat sarhoşluğunu keşfetti. Bütün gün, çiçek tarhlarının arasından, gıdaklayan tavukları ve ürkmüş köpekleri dağıtarak çiftlikte hız yapar ve kocaman başdöndürücü bir daire çizerek mutfak kapısında dururdu. Sonra "Gideon, bana bak!" diye bağırırdı. Gideon da güler ve "Çok güzel, Küçük Sarı Kafa" derdi. Artık çobanlık yapmaya başlamış olan Gideon'un en küçük oğlu, bisikleti görmek için özel olarak gelmişti. Yanına yaklaşmaya

korkuyordu ama Teddy önünde ona hava atıyordu. "Piccanin*" diye bağırdı Teddy, "Çekil yolumdan!" ve siyah çocuğu korkutup çalılığa geri kaçırana kadar etrafında daireler çizdi.

"Onu neden korkuttun?" diye sordu Gideon ciddi bir sitemle.

Teddy kendini savunmak için "O sadece siyah bir çocuk" dedi ve güldü. Sonra, Gideon tek kelime etmeden arkasını dönünce suratı asıldı. Çok geçmeden eve girdi ve Gideon'a bir portakal getirip "Bu sana" dedi. Özür dileyemiyordu, ama Gideon'un ilgisinden yoksun olmaya da katlanamıyordu. Gideon istemeye istemeye portakalı aldı ve iç geçirdi. "Yakında okula gideceksin, Küçük Sarı Kafa" dedi hüzünle "Ve sonra büyüyeceksin." Başını yavaş yavaş salladı ve "Hayat böyle, sürer gider" dedi. Dargınlıktan değil de bir insanın engellenemez bir şeyi kabullenmesinden gelen bir mesafe koyarak konuşuyordu Teddy'yle kendisi arasına. Bebek kollarında yatmış ve ona gülümsemişti, o sıska çocuk omuzlarına oturmuş, saatlerce onunla oyun oynamıştı. Artık Gideon teninin beyaz çocuğun tenine değmesine izin vermiyordu. Düşünceliydi, ama sesinde Teddy'nin suratını asmasına neden olan ciddi bir resmiyet vardı. Aynı zamanda bu onu adam ediyordu: Gideon'a karşı kibardı ve resmi davranıyordu; mutfağa gelip bir şey sorduğunda, kendisine itaat edilmesini bekleyen beyaz bir adam gibi yapıyordu bunu.

Ama Teddy yumrukları gözüne kapanmış sendeleyerek ve acıyla bağırarak mutfağa girdiği gün, Gideon elindeki bir kâse dolusu sıcak çorbayı yere attı ve çocuğa koşup parmaklarını yüzünden çekti. "Bir yılan!" diye bağırdı. Teddy bisikletini sürüyormuş ve bir bitki kümesinin yanına geldiğinde ayağıyla fren yapmış. Yukarıdan sarkan bir ağaç yılanı, gözlerine zehirini tükürmüş. Bayan Farquar kargaşayı duyunca koşarak geldi. "Kör olacak" diye hıçkırdı, Teddy'yi göğsüne bastırarak. "Gideon, kör olacak!" Belki topu topu yarım saat daha görebilecek olan gözler, çoktan yumruk kadar şişmişti: Teddy'nin küçük beyaz

---

* Piccanin: Zenci çocuk. (Ç.n.)

yüzü, kocaman, mor, akıntılı yumrularla bozulmuştu. Gideon: "Bir dakika hanımefendi, ilaç getireceğim" dedi. Çalılığa koştu.

Bayan Farquar çocuğu eve taşıdı ve gözlerini parmanganatla sildi. Gideon'un söylediklerini duymamıştı bile, ama çabalarının sonuç vermediğini görüp, yılan sokması yüzünden kör kalmış yerlileri düşününce yerli bitkilerin etkileri hakkında duyduklarını hatırlayarak aşçısının dönüşünü beklemeye başladı. Kucağında korkmuş, hıçkıran çocukla, cam kenarında oturdu ve çaresizce çalılığı gözledi. Birkaç dakika sonra Gideon, avucunda yeşil bir bitkiyle geri döndü.

"Korkmayın hanımefendi" dedi Gideon, "Bunlar, Küçük Sarı Kafa'nın gözlerini iyileştirecek." Geride küçük, beyaz, etli bir kök bırakarak yaprakları gövdeden ayırdı. Yıkamaya bile gerek duymadan kökü ağzına attı, hızla çiğnedi ve çocuğu zorla Bayan Farquar'ın elinden alırken tükürüğü ağzında tuttu. Teddy'yi dizlerinin arasına sıkıştırdı ve çocuğun çığlıkları arasında, parmaklarını şişmiş gözlere bastırdı. Bayan Farquar tepkiyle bağırdı: "Gideon! Gideon!" Ama Gideon hiç oralı olmadı. Yarıklardan gözler görünene kadar şiş göz kapaklarını geri iterek acıdan kıvranan çocuğun üzerine eğildi ve sonra gözlerin önce birine sonra ötekine tekrar tekrar tükürdü. Sonunda Tedy'yi yavaşça annesinin kollarına bıraktı ve "Gözleri iyileşecek" dedi. Ama Bayan Farquar dehşetle ağladığından Gideon'a teşekkür bile edemedi. Teddy'nin tekrar görebileceğine inanmak olanaksızdı. Bir iki saatte şişler indi; gözler ateşli ve hassastılar ama Teddy görebiliyordu. Bay ve Bayan Farquar mutfaktaki Gideon'un yanına gidip ona defalarca teşekkür ettiler. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı; minnettarlıklarını anlatmanın hiçbir yolu yokmuş gibiydi. Gideon'a karısı ve çocuklarına götürmesi için hediyeler verdiler ve maaşını büyük ölçüde arttırdılar, ama bunların hiçbiri Teddy'nin artık tümüyle iyileşmiş gözlerinin bedelini ödeyemezdi. Bayan Farquar: "Gideon Tanrı seni, kendi iyiliğine araç olarak seçti" dedi ve Gideon: "Evet hanımefendi, Tanrı çok iyi" dedi.

Çiftliğin birinde böyle bir şey olduğunda herkesin duyması an meselesiydi. Bay ve Bayan Farquar olanları komşularına an-

latılar ve hikâye bölgede bir uçtan bir uca tartışıldı. Çalılık sırlarla doludur. Siyah adamın mirası olan yaprağın, toprağın ve mevsimin ve belki de en önemlisi, insan aklındaki karanlık patikaların asırlık bilgeliğini öğrenmeden, Afrika'da ya da en azından platoda hiç kimse yaşayamazdı. Orada burada yöre halkı, birbirlerine kendi başlarına gelen olayları hatırlatarak, anekdotlar anlatıyorlardı.

"Ama kendi gözlerimle gördüm. Şişen engerek sokmasıydı. Kaffirin kolu, kocaman, parlak, siyah bir kese gibi dirseğine kadar şişmişti. Yarım dakika sonra kendini kaybetti. Ölüyordu. Sonra birden bir kaffir, elinde bir avuç yeşillikle çıkageldi. Yaraya bir şeyler sürdü ve ertesi gün oğlum tekrar işinin başına döndü, geriye iki küçük noktadan başka bir şey kalmamıştı."

Anlattıkları bu tür hikâyelerdi. Ve her zamanki gibi, biraz çileden çıkıyorlardı, çünkü hepsinin, ağaç kabuklarında, basit-görünümlü yapraklarda, köklerde saklı değerli ilaçlar olduğunu bilmelerine karşın yerlilerin ağzından doğru bir laf almak olanaksızdı.

En sonunda hikâye kasabaya ulaştı ve belki bir günbatımı partisinde ya da benzeri bir şeyde, orada bulunan bir doktor olayı reddetmişti. "Saçma" dedi. "Böyle şeyler anlatıla anlatıla büyüyor. Ne zaman böyle bir hikaye duysak fos çıkıyor."

Her neyse, bir sabah tuhaf bir araba çiftliğe geldi ve kasabadaki laboratuvarda çalışan işçilerden biri, test tüpleri ve kimyasal madde dolu çantalarla arabadan indi.

Bay ve Bayan Farquar telaşlanmış, sevinmiş ve gururları okşanmıştı. Bilim adamını öğle yemeğine davet ettiler ve bütün hikâyeyi, yüzüncü defa yeni baştan anlattılar. Olayın gerçekliğini kanıtlarcasına sağlıkla parlayan mavi gözleriyle küçük Teddy de oradaydı. Bilim adamı, bu yeni ilacın satışa sunulursa insanlığa nasıl yararlı olacağını açıkladı ve Farquarlar daha da mutlu oldular; kendileri sayesinde iyi bir şeylerin ortaya çıkması fikrinden hoşlanan, düşünceli, basit insanlardı. Ama bilim adamı kazanabilecekleri paradan konuşmaya başlayınca rahatsız oldular. Bu mucize (bir mucize olduğunu düşünüyorlardı) karşısında hissettikleri şey o kadar güçlü, derin ve ulviydi ki parayı düşün-

mek onlara tatsız geliyordu. Yüz ifadelerini gören bilim adamı, tekrar başa dönerek insanlıktan söz etmeye başladı. Belki de biraz baştan savma konuşuyordu; inanılmaz bir çalılık sırrının peşine ilk takılışı değildi.

Sonunda yemek bitince, Farquarlar Gideon'u oturma odalarına çağırdılar ve buradaki efendinin, büyük şehirden gelmiş büyük bir doktor olduğunu söylediler; bütün o yolu Gideon'u görmek için gelmişti. Bunu duyunca Gideon korktu; anlamadı; ve Bayan Farquar, büyük patronun, onun Teddy'nin gözlerine yaptığı muhteşem şey için geldiğini anlattı.

Gideon bir Bay ve Bayan Farquar'a, bir de bu olaya büyük önem verdiği anlaşılan Teddy'ye baktı. En sonunda istemeye istemeye "Büyük patron hangi ilacı kullandığımı mı öğrenmek istiyor?" dedi. Şaşkınlıkla, sanki eski dostlarının ona ihanet etmesini anlayamıyormuş gibi konuşuyordu. Bay Farquar, bu kökten nasıl faydalı bir ilaç yapılabileceğini ve satışa sunulabileceğini ve gözleri yılanın tükürdüğü zehirle dolan Afrika'nın her yerindeki binlerce beyaz ve siyah insanın bu ilaçla nasıl kurtulacağını anlatmaya başladı. Gideon, gözleri yerde, alnının derisi sıkıntıyla kırışarak dinledi. Bay Farquar sustuğunda hiçbir şey söylemedi. Bütün bunlar olurken büyük sandalyesinin arkasına yaslanmış kahvesini yudumlayan ve şüpheci bir uysallıkla gülümseyen bilim adamı araya girdi ve ilaç yapımı ve bilimin ilerlemesi ile ilgili şeyleri en baştan, değişik kelimelerle tekrar anlattı. Hem de Gideon'a bir hediye vermeyi vaat etti.

Bu açıklamadan sonra bir sessizlik oldu ve sonra Gideon kayıtsızca kökü hatırlayamadığını söyledi. Eski dostları gibi davrandığı Farquarlara bakarken bile yüzü asık ve düşmancaydı. Endişelenmeye başlamışlardı ve bu duygu Gideon'un suçlayıcı tavrıyla ortaya çıkmış olan suçluluğu ortadan kaldırıyordu. Onun mantıksız davrandığını düşünmeye başlamışlardı. İşte tam o dakika teslim olmayacağını anladılar. Bu büyülü ilaç, bu bilgiye sahip birkaç Afrikalı dışında hiç kimse tarafından bilinmeden ve hiçbir işe yaramadan olduğu yerde kalacaktı. Bu Afrikalılar, parçalanmış bir gömlek ve yamalı şortlarla belediye için çukur kazan, ama yine de çirkin maskeleri, kemik parçaları ve

hoyrat büyüleri gerçek güç ve bilgeliğin dışavurumu olan yaşlı büyücü doktorların yeğenleri veya oğulları olduklarından, iyileştirmek için doğmuş kalıtsal iyileştiricilerdi.

Belki de Farquarlar, evden bahçeye, inek ahırından mısır tarlasına giderken günde elli kere o bitkinin üzerinden geçiyorlardı. Ama bunu öğrenmenin yolu yoktu.

Ama öfkelerinin gücüyle tartışmaya ve ikna etmeye devam ediyorlardı ve Gideon, hatırlayamadığını ya da böyle bir kök olmadığını ya da yanlış mevsimde olduklarını ya da Teddy'nin gözlerini iyileştirenin kök değil de kendi tükürüğü olduğunu söyleyip duruyordu. Bunların hepsini birbiri ardına saydı ve çelişkili olmalarını umursamadı bile. Kaba ve inatçıydı. Farquarlar, karşılarında yere dikilmiş gözleriyle aşçı önlüğünü buruşturarak duran, aklına ilk gelen aptalca bahaneyi söyleyen bu sapkınca inatçı yerlinin, kendi yumuşak başlı, sevimli aşçıları olduğuna inanamadılar.

Ve birden teslim olmuş gibi göründü. Kafasını kaldırıp onu kıskaca almış havlayıp duran köpeklere benzeten, beyaz halkasına, uzun, karanlık, kızgın bir bakış fırlattı ve "Size kökü göstereceğim" dedi.

Tek sıra halinde çiftlikten çıkıp bir kaffir patikasına saptılar. Gökyüzünün sıcak yağmur bulutlarıyla dolu olduğu, kavurucu bir aralık ikindisiydi. Her şey sıcaktı: Güneş tepede hızla dönen bronz bir tepsi gibiydi, tarlaların üzerinde bir ısı ışıltısı vardı, toprak ayak altında kavruluyordu, tozlu rüzgâr, kumlu, yoğun ve ılık, yüzlerine çarpıyordu. Normalde bu saatlerde bulundukları verandada oturup buzlu bir şeyler içtikleri korkunç bir gündü.

Arada bir, yılan soktuğu gün kökü bulmanın on dakika tuttuğunu hatırlayan biri: "Daha çok var mı Gideon?" diye soruyordu. Gideon da kızgın bir kibarlıkla, omzunun üzerinden: "Kökü arıyorum, patron" diyordu. Gerçekten de sık sık eğiliyor ve baştan savmalığı yüzünden aşağılayıcı olan bir hareketle elini otların arasında dolaştırıyordu. O eritici, yok edici sıcakta, sırtlarından soğuk terler akana ve başları ağrıyana kadar, onları bilmedikleri patikalardan iki saat boyunca dolaştırdı. Hepsi sessizdiler: Farquarlar kızgın oldukları için bilim adamı haklı çıktığı için;

öyle bir bitki yoktu. Onunki anlayışlı bir sessizlikti.

En sonunda, evden sekiz mil uzakta, Gideon birden bu kadarının yeterli olduğuna karar verdi ya da belki öfkesi birden uçup gitti. Pek de büyük bir özen göstermeden otların arasından bir avuç mavi çiçek kopardı, şimdiye kadar geçtikleri patikalarda bol bol bulunan çiçeklerden. Onları hiç bakmadan bilim adamına verdi ve gelip gelmeme kararını onlara bırakarak eve dönmek için sırtını dönüp yürüdü.

Eve döndüklerinde, bilim adamı Gideon'a teşekkür etmek için mutfağa gitti; gözlerinde alaycı bir ifade olmasına rağmen çok kibar davranıyordu. Gideon orada değildi. Çiçekleri öylesine arabanın arkasına atan önemli misafir, laboratuvarına geri dönmek için yola koyuldu.

Gideon, yemek hazırlama zamanı geldiğinde mutfaktaydı, ama surat asıyordu. Bayan Farquar'la isteksiz bir uşak gibi konuşuyordu. Birbirlerine tekrar alışana kadar günler geçti.

Farquarlar işçilerine kökle ilgili sorular sordular. Yanıt olarak bazen güvensiz bakışlar alıyorlar, bazen de yerliler: "Bilmiyoruz. Kökü hiç duymadık" diyorlardı. Birisi, uzun süredir yanlarında çalışan ve onlara biraz güvenen bir çoban: "Mutfağınızdaki oğlana sorun. İşte size doktor. Buralarda yaşamış olan ünlü bir tıp adamının oğludur ve iyileştiremeyeceği hiçbir şey yoktur" dedi. Sonra kibarca ekledi: "Tabii, beyaz adamın doktorları kadar iyi değildir, bunu biliyoruz, ama o bize iyi geliyor."

Bir süre sonra Farquarlarla Gideon'un arasındaki dargınlık sona erdiğinde, şaka yapmaya başladılar: "Yılankökünü bize ne zaman göstereceksin Gideon?" Gideon güler ve biraz rahatsızca: "Ama size gösterdim hanımefendi, unuttunuz mu?" diyerek başını sallardı.

Çok sonraları Teddy okula başladığında mutfağa girer ve "Seni yaşlı üç kâğıtçı, Gideon! Bir hiç uğruna bizi platoda millerce yürüterek kandırdığın o günü hatırlıyor musun? O kadar uzaktı ki babam beni taşımak zorunda kalmıştı!"

Ve Gideon kibar bir kahkahayla iki kat olurdu. Uzun süre güldükten sonra birden kendini toparlayıp yaşlı gözlerini siler ve mutfağın öte tarafında ona muzipçe sırıtan Teddy'ye üzgünce bakardı, "Ah Küçük Sarı Kafa, ne kadar büyüdün! Çok geçmeden bu çiftlik senin olacak..."

Siyah Madonna

Sunday Times'in ***"Parlak, tahrik edici, en iyi, keskin, etkileyici, tartışmalı, olgun ve her zaman içten"*** *dediği Doris Lessing çağımızın en önemli yazarlarından...*

*Yapıtlarında "**aşk, nefret, şiddet**" gibi temaları* ***"öfkeli"*** *bir üslupla işleyen yazarın kendini farklılaştıran özelliklerinden biri de batı kültürüne mesafeli yaklaşması... Afrika'nın büyüsünün tadına varmak,* ***"o ağır samimi dansı"*** *seyretmek için* ***"ilerlemeci/misyoner"*** *yaklaşımından vazgeçmek gerektiğini savunması...*

Siyah Madonna'*daki öyküler ise* ***"bu çok eski, ağır, samimi dans"****tan çekilmiş çarpıcı fotoğraflardan oluşuyor. Afrika aşkının, kıskançlığının, büyüsünün... fotoğrafları.*

Doris Lessing

AYRINTI
ÖYKÜ

ISBN 975-539-001-4